بەناوی خوای بەخشندە و میهرەبان

هەرێمی کوردستانی عێراق
سەرۆکایەتی هەرێم
سەرۆك

بەناوی گەلەوە

بڕیار

ژمارە (٢٨) ساڵی ٢٠٠٧

یاسای نەوت و گازی هەرێمی کوردستانی ـ عێراق

بە پێی ئەو دەسەڵاتەی لە بڕگەی (١) ی ماددەی (١٠) ی (یاسای سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان – عێراق)ی ژمارە (١)ی ساڵی ٢٠٠٥ ی هەموارکراو پێمان دراوەو، بە پاڵپشتی ئەو یاساکارییەی ئەنجومەنی نیشتمانی کوردستان – عێراق کردویەتی لە دانیشتنی نائاسایی ژمارە (٨)ی لە ٦/ ٨/ ٢٠٠٧ بریارمان دا بە دەرکردنی:

یاسای ژمارە (٢٢)ی ساڵی ٢٠٠٧

یاسای نەوت و گازی هەرێمی کوردستانی ـ عێراق

بەشی یەکەم

(پێناسەکان)

ماددەی یەکەم:

مەبەست لەم زاراوانەی خوارەوە ماناکانی بەرامبەریانە بۆ مەبەستی ئەم یاسایە:

یەکەم :حکومەتی فیدراڵی: حکومەتی کۆماری عێراقی فیدراڵی.

دووەم :دەستووری فیدراڵی: دەستووری کۆماری عێراقی فیدراڵی.

سێیەم: هەرێم: هەرێمی کوردستانی – عێراق.

چوارەم :سەرۆکی هەرێم: سەرۆکی هەرێمی کوردستان – عێراق.

پێنجەم :پەرلەمان: ئەنجومەنی نیشتمانی کوردستان – عێراق.

شەشەم :حکومەتی هەرێم: حکومەتی هەرێمی کوردستان – عێراق.

حەوتەم :ئەنجومەنی وەزیران: ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستان– عێراق.

ئەرشیفی ڕۆژنامەی وەقایعی کوردستان
www.mojkurdistan.com

هەشتەم :ئەنجومەنی هەرێمی: ئەنجومەن هەرێمی بۆ کاروباری نەوت و گاز لە هەرێمی کوردستان–عیراق
نۆیەم :وەزارەت: وەزارەتی سامانە سروشتییەکانی هەرێم.
دەیەم :وەزیر: وەزیری سامانە سروشتییەکانی هەرێم.
یازدەم : نەوت: هەر هیدرۆکاربۆناتێکی سروشتی یان هەر هیدرۆکاربۆناتێکی تێکەڵاوی سروشتی چ لە دۆخی گازی یان شلی بێ ئەوانەش دەگرێتەوە کە دەتوانرێ بگەڕێندرێتەوە بۆ حەشارگە کە.
دوازدەم : نەوتی خاو: هەموو هیدرۆکاربۆناتەکانی شل لە دۆخە سروشتییەکەی یان لە گازی سروشتییەوە بەهۆی خەستکردنەوە یان هەر هۆکارێکی پوختکردنی دیکەوە بەرهەمهێنرابێت.
سێزدەم : گازی سروشتی: هەموو هیدرۆکاربۆناتەکانی گازی کە بە سستی لە دۆخە سروشتییەکەیدا مابێتەوە، لەوانەش گازی تەڕ، گازی وشك، ئەو گازەی لە بەرگی بیر هەیە (Casing)و ئەو گازەی لە پرۆسەی پوختکردنی هیدرۆکاربۆنی شل لە گازی تەڕ مابێتەوە، جگە لە نەوتی خاو.
چواردەم : گازی سروشتی بەیاوەر: گازی بەرهەمهێندراو، وتێکەڵاو لەگەڵ نەوتی خاو لە ژێر بارودۆخی حەشارگەییدا.
پانزدەم : کێڵگەی نەوت: حەشارگە یان کۆمەڵێك لە حەشارگەکانی نەوتی لە پێکهاتەکانی جیۆلۆجی زانراو یان دیاردەیەکی جیۆلۆجی کە نەوتی لێ بەرهەم دەهێنرێ بە شێوەیەکی بازرگانی وە بەپێی تەکنۆلۆژیایەکی ئاسایی وسوودێکی ئابووری هەبێ.
شانزدەم: کێڵگەی ئێستا: ئەو کێڵگە نەوتیەی کە تا پێش ٢٠٠٥/٨/١٥ بەرهەمی بازرگانی هەبوو.
حەڤدەم : کێڵگەی ئایندە: ئەو کێڵگە نەوتیە کە تا پێش ٢٠٠٥/٨/١٥ بەرهەمی نەبووە و هەر کێڵگەیەکی نەوتی دۆزراوە یان لە ئەنجامی پرۆسەکانی دۆزینەوەی ئایندە دا دەدۆزرێتەوە.
هەژدەم : پرۆسەکانی نەوت: بەدواداگەڕان و دۆزینەوە بە مەبەستی پەرەپێدان، بەرهەمهێنان، بە بازارکردن، عەمبار کردن، گواستنەوە، پاڵاوتن، فرۆشتن و هەناردنی نەوت یان بنیادنان و دانان و دامەزراندنی هەر هەیکەلێکی دەزگاکان و مەکینەکان بۆ مەبەستی ئاماژە بۆکراو و کوتایی هێنان بە مۆڵەت و یان لابردنی هەریەکێك لەو هەیکەل و دامەزراو وبیناکان.
نۆزدەم : موڵکە جێگیرەکان: هەر سامانێکی نەگوازراوە چ گشتی بێ یان تایبەتی.
بیستەم : مۆڵەتی بەدواگەڕان: مۆڵەتێکە بەپێی ماددەی بیست و دوو ئەم یاسایە لە وەزیرەوە دەردەچێت.
بیست ویەك : مۆڵەتی ڕێپێدان: ئاگادارکردنەوە یان ئەو ڕەزامەندیەی کە لە وەزیرەوە بە پێی ماددەی بیست و پێنجی ئەم یاسایە دەردەچێت.
بیست و دوو : مۆڵەت: ڕێگەدان بە گرێبەستی نەوت، یان ڕێگەدان بە گەڕان بە دوای نەوتداو یان هەر ریکەوتنیکی تایبەتی پێی.
بیست و سێ: کەس: هەر کەسێکی سروشتی یان مەعنەوی یان هەر دامەزراویکی یاسایی دیکە.
بیست وچوار: کەسی ڕێپێدراو: ئەو بەڵێندەرەی کە گرێبەستی نەوتی لە خوی دەگرێت یان ئەو کەسەی بەپێی مۆڵەت یان ڕێپێدان بەرپرسیاریەتی دەخرێتە ئەستۆی.

ئـــەرشیفی ڕۆژنامەی وەقایعی کـــــوردستان
www.mojkurdistan.com

بیست و پێنج : بەڵێندەر: هەر کەسێك لەبواری نەوت دا لەگەڵ وەزارەت گرێبەست گرێدەدا.

بیست وشەش : بەرهەم هێنانی بازرگانی: بەرهەم هێنانی ڕۆژانە کە لە(٥٠٠٠) پێنج هەزار بەرمیل کەمتر نەبێ و لە ماوەی(١٢) دوازدە مانگدا.

بیست وحەوت : گرێبەستی نەوت: هەر گرێبەستێك گرێ دەدرێ یان ریگەدان یان لاری نەبوون یان هەر مولەتێك بەپێی ماددەی بیست وچواری ئەم یاسایە دەدرێت.

بیست وهەشت : ناوچەی گرێبەست: ئەو رووبەرەی لە گرێبەستی نەوت دا دراوە.

بیست ونۆ: گرێبەستی بەشدار کردن لە بەرهەمهێناندا: نمونەی گرێبەستی نەوت کە ناوە ناوە لەوانەیە دەخرێتە بەرچاو و هەموار دەکرێت لەلایەن وەزارەتەوە، کە جگە لەهەندێ لە کاروباری دیکەوە، مەترسی ئابووری و هونەریشی تێدایە، کە بەڵێندەر بەڵێنی پێدەدات لە بەرامبەر بەشێك لە بەرهەمەکەدا کە بۆی هەیە وەکو بنەمایەك بۆ دانوستاندنەکان لە گرێبەستی نەوتی دا پشتی پێ دەبەسترێ لە نێوان وەزارەت و ئەو کەسانەی کە ئارەزوویان لە جێبەجێ کردنی پرۆسەکانی نەوتی دا هەیە.

سی : داهاتەکان: داهاتەکانی حکومەتی هەرێم کە لە پرۆسەکانی نەوت بەدەست دەکەون، لەوانەش فرۆشتنی نەوت و گازو مولکانە و پاداشتی ئیمزاکردن و بەرهەمهێنان لەو گرێبەستانەی نەوتی لە نێوان کۆمپانیا بیانییەکان و ناوخۆییەکان بەستراوە.

سی ویەك : مولکانە: ڕێژەیەك لە نەوتی بەرهەمهێنراو کە مسۆگەرە، کە بۆ حکومەتی هەرێم لە ناوچەی گرێبەستەکەدا دابین دەکرێ.

سی و دوو : خاڵی دابین کردن: ئەو شوێنەی لە دوای پرۆسەی دەرهێنانی دێ کە نەوتی خاو و گازی سروشتی ئامادەن بۆ فرۆشتن و وەرگرتن بەپێی پێوانەکانی نێو دەوڵەتی، واتە ئەو شوێنەی کە کەسێك مافی موڵکداری نەوتی هەیە تیادا بەپێی بڕگەی حەوتەم لە ماددەی سێیەم لەم یاسایەدا.

سی وسێ : سندوقی ژینگە: ئەو سندوقەیە کە داهاتەکان لە خو دەگرێت و بەپێی ئەم یاسایە دا دیاری دەکرێت، و بەڵێندەرەکان بەبەشداری کردن تێیدا بەپێی مەرجەکانی گرێبەستی بەشداریکردنی بەرهەمهێنان و بەپێی ماددەی سی و حەوت لەم یاسایەدا پابەند دەبێت.

سی وچوار : کونترول کردن: کونترول کردنی ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ بۆ زۆرینەی دەنگەکان دامەزراوی مەبەست، لە کۆبوونەوەکانی هەڵگری پشکەکان .

سی وپێنج : سەرکار: کەسی ڕێپێدراو یان هەرکەسێکی دیکە لە مۆڵەتەکەدا ناوی هاتبێ بۆ ئەوەی پرۆسەکانی نەوت بەڕێوەببات.

سی و شەش : حەشارگە: پێکهاتەی بەردی ژێر زەوی کە نیشتنی سروشتی تاکی هەیە و سەربەخۆیە لەو هیدرۆکاربۆناتەی کە توانای بەرهەمهێنانی نەوتی هەیە کە بە سیستەمی پاڵەپەستۆی سروشتی یەکگرتوو جیادەکرێتەوە.

سی و حەوت: بیر: کون کردنی ڕووی زەوی، کە هەڵکۆڵین و بڕینی پێکهاتەکانی بەردی ژێر زەوی دەگرێتەوە، بەمەبەستی دۆزینەوە لەپێناو بەدواگەران یان بەرهەمهێنانی نەوت.

ئەرشیفی ڕۆژنامەی وەقایعی کوردستان
www.mojkurdistan.com

بەشی دووەم

چوارچێوەی پیادەكردنی یاساكە

ماددەی دووەم:

یەكەم: حوكمەكانی ئەم یاسایە پیادەدەكریٚ بەسەر:

١- پرۆسەكانی نەوتی كە جیٚ بەجیٚ دەكریٚت لەلایەن كۆمپانیاكانی گشتی یان تایبەتی عیٚراقی بیٚ یان بیانی.

٢- هەموو چالاكیەكانی پەیوەستن بە پرۆسەكانی نەوت.

دووەم: بە پیٚی حوكمەكانی ماددەی (١١٥) و هەردوو برگەی یەكەم و دووەمی لە ماددەی(١٢١)ی دەستووری فیدراڵی ، هیچ یاسایەكی فیدراڵی یان ڕیٚككەوتن یان گریٚبەست یان یاداشتی لەیەك گەیشتن یان هەر بەڵگەیەكی دیكەی فیدراڵی تایبەت بە پرۆسەكانی نەوت جیٚبەجیٚ ناكریٚت تاوەكو دەسەڵاتی تایبەتمەندی خۆی لە هەریٚم دا ڕەزامەندی لەسەر جیٚبەجیٚكردن نەدات.

بەشی سیٚیەم

(موڵكداریەتی نەوت و مافەكانی حكومەتی هەریم)

ماددەی سیٚیەم:

یەكەم: موڵكداریەتی نەوت لە هەریٚم دا، بەپیٚی ئەوەدایە كە لەماددەی (١١١)ی دەستووری فیدراڵ دا هاتووە، حكومەتی هەریٚم بەشی هەیە لە داهاتەكانی ئەو نەوتەی لە كیٚڵگەكانی بەرهەمهیٚن بەدەست دەهیٚنریٚ پیٚش ٢٠٠٥/٨/١٥ لەگەل بەشی گەلی عیٚراق بەگشتی بەپیٚی ئەم یاسایە و ماددەی (١١٢)ی دەستووری فیدراڵی دەسازیٚ .

دووەم: حكومەتی هەریٚم بەشی هەیە لە داهاتەكانی نەوتی كیٚڵگەكانی بەرهەمهیٚن دوای ٢٠٠٥/٨/١٥ بەپیٚی حوكمەكانی ئەم یاسایە.

سیٚیەم: حكومەتی هەریٚم لەگەڵ حكومەتی فیدراڵی دا بەشداری دەكات لە بەڕیٚوەبردنی پرۆسەكانی نەوتی تایبەت بە كیٚڵگەكانی بەرهەمهیٚن پیٚش ٢٠٠٥/٨/١٥ لە هەریٚم دا بەپیٚی حوكمی برگەی یەكەم لەماددەی (١١٢)ی دەستووری فیدراڵ دا.

چوارەم: حكومەتی هەریٚم سەرپەرشتی كردن و ڕیٚكخستنی هەموو پرۆسەكانی نەوت دەگریٚتە ئەستۆ، بە پیٚی ماددەی (١١٥) وە بە خو گونجاندن لەگەڵ ماددەی (١١٢) لە دەستووری فیدراڵدا، وەزیریش بۆی هەیە لە دوای وەرگرتنی ڕەزامەندی ئەنجومەنی هەریٚمی ڕیٚگا بەلایەنی سیٚیەم بدا كە پرۆسەكانی نەوت جیٚبەجیٚ بكات لە پیٚناو زیادكردنی داهاتەكان لە سامانی نەوتی هەریٚم دا.

ئەرشیفی ڕۆژنامەی وەقایعی كوردستان
www.mojkurdistan.com

پێنجەم: حکومەتی هەرێم سەرپەرشتی کردن و ڕێکخستنی بە بازار کردنی بەشی هەرێم کە لە نەوتی دەرهێنراو لە پرۆسەکانی نەوت لە خاڵی دابین کردن دا دەگرێتە ئەستۆ، و مافی ئەوەی هەیە مۆڵەتی بە بازار کردنی ئەو بەشەی بە لایەنی سێیەم بدات.

شەشەم: حکومەتی هەرێم بەشەکەی خۆی وەردەگرێت لە هەموو داهاتەکانی کە لە پرۆسەکانی نەوتی بە دەست دەکەوێت بۆ سوودی گەلی هەرێم بە پێی ماددەی پانزدەم لەم یاسایەدا و ماددەی (١١٢) لە دەستووری فیدراڵ دا.

حەوتەم: بۆ هەر کەسێك هەیە لە خاڵی دابین کردنی مافی موڵکداریەتی نەوت بەدەست بێنێت بەشێوەیەکی قەتیسماوی.

ماددەی چوارەم:

ئەنجومەنی هەرێمی بەم شێوەیەی خوارەوە پێك دە هێنرێت:-

یەکەم: سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران - سەرۆك.

دووەم: جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران - جێگری سەرۆك.

سێیەم: وەزیری سامانە سروشتییەکان - ئەندام.

چوارەم: وەزیری دارایی وئابووری- ئەندام.

پێنجەم: وەزیری پلان دانان- ئەندام.

ماددەی پێنجەم :

ئەنجومەنی هەرێمی ئەمانەی خوارەوە دەگرێتە ئەستۆ:

یەکەم: دانانی پرینسیپەکانی گشتی بۆ سیاسەتەکانی نەوت و پلانی بەدواگەران و پە رە پێدانی گێلگەکان لە هەرێم دا لەگەل هەمووارکردنیان.

دووەم: پێدانی ڕەزامەندی بۆ ئەو گرێبەستانەی تایبەت بە پرۆسەکانی نەوتی.

سێیەم: دیار کردنی ئاستی بەرهەمهێنان لە هەرێم دا بەشیوەیەك لەگەل بڕگەی دووەمی ماددەی (١١٢)ی دەستووری فیدرالی بگونجێت.

بەشی چوارەم

(ئەرکەکانی وەزارەت و وەزیر)

ماددەی شەشەم:

وەزارەت یان ڕێپێدراوەکەی ئەمانە دەگرێتە ئەستۆ:

یەکەم: ڕێکخستن و سەرپەرشتیکردنی پرۆسەکانی نەوت، بەرپرسیاریەتی وەزارەت ئەمانە دەگرێتەوە، داڕشتن وڕێکخستنی وچاودێری کردنی سیاسەتی پرۆسەکانی نەوت، سەرباری ڕێکخستن و

ئەرشیفی ڕۆژنامەی وەقایعی کوردستان
www.mojkurdistan.com

پلان دانان و پیادەکردن و سەرپەرشتی کردن و پشکنین و ووردبینی بۆ جێبەجێکردنی هەموو پرۆسەکانی نەوت کە لەلایەن هەموو ئەو کەسانەوە ئەنجام دەدرێت، هەروەها هەموو چالاکیەکانی پەیوەست پێیەوە لەوانەش بەبازارکردنی نەوت.

دووەم: گفتوگۆکردن وئەنجامدانی رێککەوتننامەکان وجێبەجێکردنی هەموو مۆڵەتەکان لەوانەش ئەو گرێبەستە نەوتیانەی کە حکومەتی هەرێم ئەنجامی دابێت.

ماددەی حەوتەوم:

بەپێی ئەم یاسایە وەزیر دەسەلاَت و ئەرکەکانی دەگرێتە ئەستۆ، وە ئەوانەش دەگرێتەوە کە لەناو مۆڵەتەکانیش هاتووە لە پێناو هێنانەدی ئەمانەی خوارەوەیە:

یەکەم: مسۆگەرکردنی بەڕێوەبردنی ڕاست و ڕەوانی سامانەکان نەوتی.

دووەم: کار کردن لە پێناومسۆگەرکردنی پەرەپێدانی پیشەسازی نەوت بەجۆرێك زیانەکانی ژینگە کەم بکاتەوە، و گەشەپێدانی ئابووری بەردەوام مسۆگەر بکات و هانی وەبەرهێنان بدات، بەجۆرێك پەرەپێدانی پلانە دوورهاوێژەکان بۆ هەرێم لە خۆ بگرێ وە دەبێ هۆشمەندانە و لەگەڵ پێشکەوتووترین شێوازی پیشەسازی نەوتدا کۆك بێت.

دەزگا و چالاکیەکانی پرۆسەی پالاَوتن و پاشکۆکانی

ماددەی هەشتەم:

وەزارەت ئەمانە دەگریتە ئەستۆ :

یەکەم: ڕێکخستن و سەرپەرشتی کردنی هەموو دەزگاکانی بەکارهاتوو بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ لە پرۆسەکانی نەوت دا، و هەموو ئەوانە دەگرێتەوە کە بەکاردێن لە بەرهەمهێناندا وپالاَوتن و گواستنەوە کە هێڵەکانی بۆڕیش ، وێستگەکانی دەمەوانە، وێستگەکانی پاڵدەر، وێستگەکانی پالەپەستۆکارەکان وە هەموو ئەو ئامیرانەی کە پێدەبەسترێتەوە، وەهەروەها دابەش کردن لەوانەش گشت سەنتەر و بینایەکان، بۆ چاککردنی ودۆزینەوە وبەرهەمهێنانی نەوت.

دووەم: ڕێککخستن و سەرپەرشتی کردنی هەموو پرۆسەکانی نەوتی تایبەت بە پالاَوتن و پاشکۆکانی کە پالاَوتن و عەمبار کردن و گواستنەوە و دابەشکردنی هەموو بەرهەمی پترۆکیمیاوییەکان دەگرێتەوە.

سێیەم: پیشکەشکردنی ئاسانکاری پێویست بۆ بەکارهێنانی دەزگاکانی لەم ماددەیەدا ئاماژەی پێکراوە بۆ حکومەتی فیدراڵی وە بۆ هەموو هەرێمەکان وپارێزگاکانی دیکەی بەرهەمهێن بە پێی ئەم یاسایە بۆ سوودی گەلی عێراق و لەگەڵ سیاسەتی فیدراڵی عێراقیدا بگونجێت کە حکومەتی فیدراڵی وحکومەتی هەرێم لەسەری کۆکن.

چوارەم: دابین کردنی هەر هێڵێك بۆ تۆڕی بۆرییەکان کە قەبارەی یەدەگی هەیە بۆ هەرکەسێك مامەڵەی یاسایی لەگەڵ چالاکییەکانی نەوت لە عێراقدا دەکات، وەزیر بۆی هەیە بەپێی مەرجەکانی کە لە گرێبەستەکەدا هاتووە مۆڵەت بەوجۆرە توانایانە بدات .

ئەرشیفی رۆژنامەی وەقایعی کوردستان
www.mojkurdistan.com

هاندانی وەبەرهێنان

ماددەی نۆیەم:

وەزارەت ئەمانە دەگرێتە ئەستۆ:

یەكەم: هاندانی كەرتی گشتی و تایبەتی بۆ وەبەرهێنانی پرۆسەكانی نەوت، بۆ مسۆگەركردنی هێنانەدی بەڕێوەبردنێكی كاریگەر بۆ سامانەكانی نەوت لە هەرێم دا، بەجۆرێك بەرزترین داهاتەكانی نەوت لە خۆ بگرێ لە پێناو سوودی گەلی هەرێم وعێراقدا.

دووەم: هاندانی بنیاتنانی دەزگاكانی تازە تایبەت بە پرۆسەكانی پاڵاوتن و پاشكۆكانی، لەوانەش پاڵاوگە و هێڵی بۆڕیەكان، هەركاتێك لەتوانادابێ لەلایەن كەرتی تایبەت یان بەهاوبەشی كردنیان.

بەشی پێنجەم

(كۆمپانیا گشتییەكان)

كۆمپانیای كوردستان بۆ دۆزینەوە و وەبەرهێنانی نەوت (KEPCO)

ماددەی دەیەم:

یەكەم: كۆمپانیای كوردستان بۆ دۆزینەوە و وەبەرهێنانی نەوت دادەمەزرێ كە كۆمپانیایەكی گشتی خاوەن كەسایەتی مەعنەوییە وە سەربەخۆیە لە رووی دارایی و كارگێڕیەوە.

دووەم: سەرۆك و ئەندامانی ئەنجومەنی كارگێڕی لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە دادەمەزرێن دوای پەسندكردنی لەلایەن زۆرینەی ڕەهای ئەندامانی پەرلەمان، بەمەرجێك دەبێ سەربەخۆ بن لە وەزارەت دا و پسپۆربن لە بواری نەوت یان تایبەتمەندی دیكەی هونەری یان كارگێڕیان هەبێ.

سێیەم: ماوەی دامەزراندنی هەموو ئەندامانی ئەنجومەنی كارگێڕی بە(٥) پێنج ساڵ دیاری دەكرێت، بە پەسند كردنی زۆرینەی ڕەهای ئەندامانی پەرلەمان نوێ دەكرێتەوە.

چوارەم: كۆمپانیا بە ڕەزامەندی ئەنجومەنی هەرێمی بۆی هەیە:

١. ڕكابەری كردن لەگەڵ كۆمپانیای دیكەوە بۆ بەدەست هێنانی مۆڵەتی ڕێپێدانی تایبەت بە كێڵگەكانی ئایندەوە.

٢. ئەنجامدانی ڕێككەوتننامەكانی هاوبەشیكردن و هاوشێوەكانی لە ڕێككەوتنەكانی كاركردن لە هەرێم دا یان لەناوچەكانی دیكەی عێراقدا یان لە دەرەوە.

٣. دامەزراندنی كۆمپانیاكانی بە كارخستنی سەربەخۆی بێت و بە موڵكداریەتی خۆی بێت تایبەت بە پرۆسەكانی نەوت كە پەیوەستە بەكێڵگەكانی ئایندەدا.

ئەرشیفی ڕۆژنامەی وەقایعی كوردستان
www.mojkurdistan.com

پێنجەم: ئەنجومەنی وەزیران بۆی هەیە بە پەسندکردنی زۆرینەی ڕەهای ئەندامانی پەرلەمان کۆمپانیاکە بکاتە کۆمپانیای پشکدار، پشکەکانی بخرێتە بەرچاوی هاوڵاتیانی عێراق.

کۆمپانیای کوردستانی نیشتمانی نەوت (KNOC)

ماددەی یازدەم:

یەکەم: کۆمپانیای کوردستانی نیشتمانی نەوت دادەمەزرێ، کە کۆمپانیایەکی گشتی، خاوەن کەسایەتی مەعنەوییە وە سەربەخۆیە لەبواری کارگێڕی و داراییەوە.

دووەم: سەرۆك و ئەندامانی ئەنجومەنی کارگێڕی لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە دادەمەزرێن دوای پەسند کردنی لەلایەن زۆرینەی ڕەهای ئەندامانی پەرلەمان، بە مەرجێك دەبێ لە وەزارەت سەربەخۆ بن، پسپۆڕبن لە بواری نەوت یان تایبەتمەندی دیکەی هونەری و کارگێڕیان هەبێ.

سێیەم:ماوەی دامەزراندنی هەموو ئەندامانی ئەنجومەنی کارگێڕی بە (٥) پێنج ساڵ دیاری دەکرێت، بە پەسندکردنی زۆرینەی ڕەهای ئەندامانی پەرلەمان دەتوانرێ نوێ بکرێتەوە.

چوارەم: بەڕەزامەندی ئەنجومەنی هەرێمی کۆمپانیا بۆی هەیە :

١- ڕکابەری لەگەڵ کۆمپانیاکانی دیکە بکات بۆ بەدەست هێنانی مۆڵەتی تایبەت بەبەڕێوەبردنی کێڵگەکانی ئێستا.

٢-ئەنجامدانی ڕێکەوتننامەی هاوبەشیکردن لەگەڵ کۆمپانیا جیهانیەکانی نەوت کە شارەزاییان هەیە و ناودەنگیان باشە لە پرۆسەکانی نەوت دا، بۆ بەهێزکردنی بەرهەمهێنانی کێڵگەکانی ئێستا بۆ بەدەست هێنانی پتری داهاتەکان بە خێرایی.

٣- ڕکابەری کردن بۆ بەدەستهێنانی مۆڵەتی تایبەت بە کێڵگەکانی ئایندە و هەریەکەو بەپێی دۆخی تایبەتی خۆی.

کۆمپانیای کوردستان بۆ بە بازارکردنی نەوت (KOMO)

ماددەی دوازدەم:

یەکەم: کۆمپانیای کوردستان بۆ بە بازارکردنی نەوت دادەمەزرێ، وەکو کۆمپانیایەکی گشتی خاوەن کەسایەتی مەعنەوییە وە سەربەخۆیە لە بواری دارایی و کارگێڕیەوە.

دووەم: سەرۆك و ئەندامانی ئەنجومەنی کارگێڕی لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە دادەمەزرێن و دوای پەسند کردنی لەلایەن زۆرینەی ڕەهای ئەندامانی پەرلەمان، بە مەرجێك دەبێ لە وەزارەت سەربەخۆ بن، پسپۆڕبن لە بواری نەوت یان تایبەتمەندی دیکەی هونەری و کارگێڕیان هەبێ.

سێیەم: ماوەی دامەزراندنی هەموو ئەندامانی ئەنجومەنی کارگێڕی بە (٥) پێنج ساڵ دیاری دەکرێن، بە پەسندکردنی ڕەهای ئەندامانی پەرلەمان دەتوانرێ نوێ بکرێتەوە.

ئـــــەرشیفی ڕۆژنامەی وەقایعی کـــــــوردستان
www.mojkurdistan.com

چوارەم: کۆمپانیا هەلدەستێت بە بازارکردن یان ڕێکخستنی بە بازارکردنی نەوتی کە لە پرۆسەکانی نەوتی بەدیهاتووە، وە بۆی هەیە هەڵبستێت بە بازارکردنی بەشی بەڵێندەر لەم نەوتە بەپێی ڕێککەوتن لەگەڵیان بەگوێرەی گرێبەستی بەشداری کردنی بەرهەم .

کۆمپانیای کوردستان بۆ پرۆسەکانی پاڵاوتن و پاشکۆکانی (KODO)

ماددەی سێزدەم:

یەکەم: کۆمپانیای کوردستان بۆ پرۆسەکانی پاڵاوتن و پاشکۆکانی دادەمەزرێ، وەکو کۆمپانیایەکی گشتی خاوەن کەسایەتی مەعنەوییە وە سەربەخۆیە لە بواری دارایی و کارگێڕییەوە.

دووەم: سەرۆك و ئەندامانی ئەنجومەنی کارگێڕی لەلایەن ئەنجومەنی وەزیران دوای پەسند کردنی بە زۆرینەی ڕەهای ئەندامانی پەرلەمان دادەمەزرێ، وسەربەخۆ دەبن لە وەزارەت، دەبێ پسپۆڕی نەوت بن یان تایبەتمەندیەکانی دیکەی هونەری و کارگێڕی گونجاویان هەبێ.

سێیەم: ماوەی دامەزراندنی هەموو ئەندامانی ئەنجومەنی کارگێڕی بە (٥) پێنج ساڵ دیاری دەکرێت، بەپەسند کردنی زۆرینەی ڕەهای ئەندامانی پەرلەمان دەکرێ نوێ بکرێتەوە.

چوارەم: کۆمپانیای (KODO) ئەمانە ئەنجام دەدات:

١- بەڕێوەبردنی هەموو دەزگاکانی میری تایبەت بە پرۆسەکانی نەوت بەپێی برگەی یەکەم لە ماددەی هەشتەمی ئەم یاسایە وە کاردەکات بۆ دابین کردنی ئەم جۆرە دەزگایانە لەوانەش تۆڕە سەرەکییەکانی هێڵی بۆرییەکان بۆ هەر دامەزراویك پەیوەندی هەبێت بە کەرتی گشتی و تایبەتیەوە کە لە هەرێمدا کاردەکەن.

٢- ڕکابەری کردن لەگەڵ کۆمپانیاکانی دیکەوە بۆ بەدەست هێنانی مۆڵەتەکان دوای ڕەزامەندی ئەنجومەنی هەرێمی ، وە مافی ئەوەی هەیە هەلبستێت بە کارەکانی بەگەڕخستنی تایبەت بە پرۆسەکانی نەوتی وە ڕێککەوتنەکانی هاوبەشی کردن یان گرێبەستنی هاوشێوەی ئەنجام بدات ، چ لە هەرێم بێت و یان لە هەرێمەکان و پارێزگاکانی تردا.

٣- بە هاوبەشی کردن لەگەڵ کۆمپانیا نەوتیەکانی جیهان یان لەگەڵ کەرتی تایبەت لە پرۆسەکانی نەوتی تازەو بە ڕەزامەندی ئەنجومەنی هەرێمی.

٤- بەڕێگەدان بەلایەنی سێیەم بۆ بەڕێوەبردنی هەریەکێك لە دەزگاکانی و بە ڕەزامەندی ئەنجومەنی هەرێمی.

ڕێکخستنی کۆمپانیا گشتیەکان

ماددەی چواردەم:

یەکەم: وەزارەت ڕێکخستنی ئەم دەزگایانەی خوارەوە لە ئەستۆ دەگرێ:

١- کۆمپانیای کوردستان بۆ دۆزینەوە و بەرهەمهێنان (KEPCO).

ئەرشیفی ڕۆژنامەی وەقایعی کوردستان
www.mojkurdistan.com

٢- کۆمپانیای کوردستانی نیشتمانی نـــــــــــــــــــــــــەوت (KNOC).
٣- کۆمپانیای کوردستان بۆ هەناردنی نـــــــــــــــــــــــەوت (KOMO).
٤- کۆمپانیای کوردســـــتان بۆ پرۆسەکانی پالأوتن و پاشکۆکانی (KODO).

دووەم: بۆ ئەنجومەنی کارگێڕی هەر کۆمپانیایەکی ئاماژە بۆکراو لە برگەی/ یەکەمی ئەم ماددەیە، پەیڕەوێکی تایبەت بەخۆی دەربکات، کە هەیکەل و ڕێکخستن و دەسەلأتەکانی چۆنیەتی جێبەجێ کردنی ئەرکەکانی لە خۆی بگرێ.

سێیەم: وەزیر بۆی هەیە پێشنیاری دامەزراندنی کۆمپانیای دیکە بکات بۆ دۆزینەوە و پەرەپێدان و بەرهەمهێنانی نەوت و پالأوتن، هەروەها خزمەتگوزاریەکانی کڕین و دابین کردن بۆ ئاسانکردنی بەڕێوەبردنی پرۆسەکانی نەوت بە شێوەیەکی کاریگەر.

بەشی شەشەم

(بەڕێوەبردنی داهات و بەشە تایبەتیەکان)

سندوقی کوردستان بۆ داهاتە نەوتیەکان(KOTO)

ماددەی پازدەم:

یەکەم: سندوقی کوردستان بۆ داهاتە نەوتیەکان دادەمەزرێ، وکەسایەتی مەعنەوی هەیە وە سەربەخۆیە لە بواری دارایی وکارگێڕی .

دووەم: سەرۆك ئەندامانی ئەنجومەنی کارگێڕی لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە دوای پەسندکردنی لەلایەن زۆرینەی ڕەهای ئەندامانی پەرلەمان دادەمەزرێن، بە مەرجێك دەسەلأت و بەرپرسیاریەتیان بە یاسا دیاری بکرێت.

سێیەم: پێویستە وەزارەت هەموو زانیاریە داراییە پێویستەکانی پەیوەست بە مۆلەتەکان و گرێبەستەکان بە سندوقی کوردستان بۆ داهاتە نەوتیەکان (KOTO) بدات.

چوارەم: بەپێی حوکمەکانی هەر دوو ماددەی (١١٢) ، (١١٥) ی دەستووری فیدرالی و بەپێی حوکمەکانی کە لەم یاسایە دا هاتووە، سندوق داهاتە بە دەست هاتووەکانی لە پرۆسەکانی نەوتی تایبەت بە کێلگەکانی ئێستاو ئایندە لەجیاتی گەلی هەرێم وەردەگرێت.

پێنجەم: تاوەکو مەرجەکانی ئاماژەیان بۆ کراوە کە لە ماددەی نۆزدەمی ئەم یاسایە جێبەجێ دەکرێن، سندوقەکە دوو حیسابی بە دەستەوە دەگرێ: یەکەمیان داهاتە بەدەست هاتووەکان لە پرۆسەکانی نەوتی تایبەتن بە کێلگەکانی ئیستا (حیسابی کێلگەکانی ئێستا)، هی دیکە داهاتەکانی بەدەست هاتوو لە پرۆسەکانی نەوتی تایبەتن بە کێلگەکانی ئایندە (حیسابی

ئەرشیفی رۆژنامەی وەقایعی کوردستان
www.mojkurdistan.com

كێڵگەكانى ئاينده)، هەردوو حيساب بەشێك لە داهاتى گشتى هەرێم پێكدێنن و دەكەوێتە ژێر چاودێرى پەرلەمان.

شەشەم: حيسابى كێڵگەكانى ئێستاو حيسابى كێڵگەكانى ئاينده بۆ وردبينى سەربەخۆ ملكەچ دەبن، وە سەيركردنى بۆ هاوولاتيان ڕەوايە. سندوقەكە بەرپرسياريەتى خۆى بەپێى پرەنسيپ و پێوانەى تايبەتى بەدەستپێشخەرى شەفافيەت لە پيشەسازيەكانى دەرهاتوو ئەنجام دەدات كە لە سەرچاوەى Extractive Industries Transparency Initiative (EITI) ئادارى ٢٠٠٥ داهاتووە.

ماددەى شازدەم:

ئەركى سندوقى كوردستان بۆ داهاتە نەوتيەكان بەپێى ياسا ڕێكدەخرێ، بەمەبەستى بەڕێوەبردنى ئەو داهاتانە و دابەشكردنيان بەپێى نوێترين پێوانەكانى نێو دەوڵەتى تايبەت بە شەفافيەت و بەرپرسياريەتى.

ماددەى حەڤدەم:

كارەكانى سندوقى كوردستان بۆ داهاتە نەوتيەكان لە ژێر چاودێرى پەرلەمان دەبێت.

بەشى حەوتەم

(هاوكارى كردن لە گەل حكومەتى فيدرالى)

ماددەى هەژدەم:

بەپێى مەرجەكانى لە ماددەى نۆزدەم ئەم ياسايە دا هاتووە حكومەتى هەرێم ئەمانەى خوارەوە دەگرێتە ئەستۆ:

يەكەم: ڕێككەوتن لەگەڵ حكومەتى فيدرالى بۆ بەڕێوەبردنى نەوت و گازى دەرهێنراو لەكێڵگەكانى ئێستاى هەرێم دا وە بە شێوەيەكى هاوبەشدا.

دووەم: هاوكارى كردن لەگەڵ حكومەتى فيدرالى بۆ دانانى سياسەتى ستراتيژى لە پێناو پەرەپێدانى سامانى نەوت و گاز لە هەرێم دا وهاوسەنگ بێت لەگەڵ چالاكيەكانى نەوتى ديكەوە لە ولاتدا بە جۆرێك بەرزترين سوودى بۆ گەلى عێراق بێتە دى، بە پشت بەستن بەتازەترين تەكنەلۆژياو پرەنسيپەكانى بازاڕو هاندانى وەبەرهێنان بەپێى ماددەى (١١٢)ى دەستوورى فيدرالى.

سێيەم: هاوكارى كردن لەگەڵ (ئەنجومەنى فيدرالى نەوت و گاز) كە بەپێى ڕككەوتنێك لەگەڵ حكومەتى هەرێمدا دادەمەزرێ بۆ ئەوەى گرێبەستەكان ئەنجام بدرێن وە پێوانەكان ونموونەكانى گرێبەستەكان و مەرجەكانى بازرگانى دابڕێژرێت بۆ گفتوكو كردن لەگەل ئەو بەلێندەرانەى كە لە عێراقدا كاردەكەن.

ئەرشيفى ڕۆژنامەى وەقايعى كوردستان
www.mojkurdistan.com

چوارەم: ڕەزامەندى نواندن لەسەر دانانى هەموو داهاتەكانى لە پڕۆسەكانى نەوت لە هەرێم دا بە دەست دەهێندرێن لە سندوقى گشتى داهاتە نەوتيەكانى تايبەت بە عێراقدا.

ماددەى نۆزدەم:

بنەماى هاوكارى وڕێككەوتن كە لەماددەى هەژدەمى ئەم ياسايە ئامازەى بۆ كراوە بە پێى ئەم مەرجانەى خوارەوە دەبىَ:-

يەكەم: دانانى هەموو داهاتە نەوتيەكان لە هەموو عێراقدا بە دەست دەهێندرىَ بە سندوقى گشتى داهاتە نەوتيەكان، بەمەرجێك لەلايەن دەستەيەكى گشتى هاوبەش و بەپێى ماددەكانى (١٠٦، ١١٢، ١٢١) لە دەستوورى فيدراڵى دا بەڕێوە ببرىَ و حيسابى ئەو سندوقە لە بانكێكى جيهانى بەناوبانگ هەڵگيرىَ و حيسابێكى تايبەتى بەناوى سندوقى كوردستان بۆ داهاتە نەوتيەكان بكرێتەوە، مانگانە بەشى هەرێمى كە لەسەرى ڕێككەوتوون لێى دابنرێت، بۆ ئەوەى بكەوێتە ژێر دەسەڵاتى ڕەهاى حكومەتى هەرێم بەجۆرێك بە ياسايەكى فيدراڵى بە ڕێككەوتن لەگەڵ حكومەتى هەرێم ڕێكبخرىَ.

دووەم: پێويستە سەرلەنوىَ هەيكەلى پيشەسازى نەوت لە عێراقدا دابڕێژرێتەوە بۆ ئەوەى ڕۆڵێكى گونجاوى كۆمپانياى نەوتى نيشتمانى عێراقى مسوَگەر بكرێت و هاندانى وەبەرهێنانى تايبەت بكرێت بە جۆرێك لەگەڵ حوكمەكانى برگەى دووەم لە ماددەى (١١٢)ى دەستوورى فيدراڵى بگونجێت، بەجۆريك بەرزترين سوودى بۆ گەلى عێراق بە زووترين كات، ئەنجام بدات.

سێيەم: كێڵگەكانى ئێستا لەلايەن حكومەتى هەرێم و حكومەتى فيدراڵيەوە بەيەكەوە بەڕێوە دەبرىَ، بە جۆرێك حكومەتى هەرێم نوێنەرايەتيەكى گونجاويان لە ئەنجومەنى فيدراڵى نەوت و گازدا هەبىَ و دەبىَ هاوبەش بىَ لەبەڕێوەبردنى كۆمپانياى نەوتى نيشتمانى عێراقى بە جۆرێك لەگەڵ ماددەى (١٠٥)ى دەستوورى فيدراڵى دا بگونجێت.

چوارەم: پێويستە حكومەتى فيدراڵى، هيچ پڕۆسەيەكى نەوتى تازە لەو ناوچانەى كە ناكۆكى لەسەر هەيە ئەنجام نەدات بەبىَ ڕەزامەندى حكومەتى هەرێم، تاوەكو ڕيفراندۆمى گشتى بەپێى ماددەى (١٤٠)ى دەستوورى فيدراڵى ساز دەكرىَ .

پێنجەم: هەر چالاكيەك بە پێچەوانەى برگەى چوارەمى ئەم ماددەيە تايبەت بەپڕۆسەكانى نەوت لەناوچەكانى ناكۆكى لەسەر هەيە ئەوەى بڕيارى گەڕاندنەوەى بۆ سەر هەرێم پێدراوە بەپێى ماددەى ١٤٠ لەدەستوورى فيدڕاليدا ، مامەڵە لەگەڵ ئەو چالاكيانەدا لەبەر ڕۆشنايى حوكمەكانى ئەم ياسايەو ماددەى (١١٢) يەكەمودووەم لەدەستوورى فيدڕالى دا دەكرىَ.

ماددەى بيستەم:

ئەرشيفى ڕۆژنامەى وەقايعى كوردستان

تاوەكو مەرجەكانى لە ماددەى نۆزدەمى ئەم ياسايە دا بەتەواوەتى جێبەجىَ دەكرىَ، حكومەتى هەرێم مافەكانى بەپىَى ماددەكانى ١١٢، ١١٥ و برگەى سێيەم لە ماددەى (١٢١)ى دەستوورى فيدڕالى دا

www.mojkurdistan.com

بەڕێوەدەبات، داهاتەکان لەلایەن سندوقی کوردستان بۆ داهاتە نەوتیەکان بەپێی ماددەی پازدە ئەم یاسایە وەردەگیرێ.

بەشی هەشتەم

(مۆڵەتەکان)

دابەشکردنی زەوی و زار بۆ چەند پارچەیەك

ماددەی بیست ویەك:

بۆ مەبەستی ئەم یاسایە هەرێم دابەش دەکرێت یان هەندێ لەبەشەکانی بۆ چەند پارچەیەك لەزەوی، وهەرپارچەیەك بە سیستەمی ئەحداسیاتی چوارجای جیهانی (UTM) Universal Transverse Mercator وسیستەمی ئەحداسیاتی گۆیی (جوگرافی) دیاریدەکرێت.

مۆڵەتی بەدواگەران

ماددەی بیستودوو:

یەکەم: وەزیر بۆی هەیە لە دوای ڕەزامەندی ئەنجوومەنی هەرێمی مۆڵەتی بەدواگەران بۆ ناوچەیەکی دیاریکراو وە بۆ ماوەیکی دیاریکراو بۆ کەسێك یان کۆمەڵێ کەس بدات.

دووەم:

١- هەڵگری مۆڵەتی بەدواگەران مافی ئەوەی هەیە ڕووپێوکردنی جیۆلۆجی و جیۆفیزیایی و جیۆکیمیاویی ئەنجام بدات و هەروەها ڕووپێوکردنی جیوتەکتیکی لە چوارچێوەی ناوچەیەکی دیاریکراو وە بۆ ماوەیەکی دیاریکراو .

٢- پێویستە کەسی ڕێپێدراوی خاوەن مۆڵەت ، کە ڕاپۆرتەکانی دەربارەی ئەو پێشکەوتنەی لە بەدواگەران بەدەستی هێناوە و ئەنجامەکانی پێشکەش بکات، لەگەڵ پاراستنی نهێنی ئەو زانیاریانە.

٣- مۆڵەتی بەدواگەران مافی هەڵکەندن و هەر تایبەتکاریەکی زێدەی دیکە بە هەڵگرەکەی نادات بۆ ئەوەی ببێتە گرێبەستێکی نەوتی.

سێیەم:

١- هەڵگری مۆڵەتی بەدواگەران بۆی هەیە کوتایی بە مۆڵەتەکەی بهێنێ، بە مەرجێك بە نووسراو ئاگاداریەك پێشکەش بە وەزارەت بکات دوای ئەوەی ئەو کەسە ڕێ پێدراوە هەموو پابەندیەکانی لە چوارچێوەی مۆڵەتەکە جێبەجێ کردبێت.

ئەرشیفی ڕۆژنامەی وەقایعی کوردستان
www.mojkurdistan.com

٢- وەزیر بۆی هەیە لە دوای رەزامەندی ئەنجوومەنی هەرێمی مۆڵەتەکە هەڵبووەشێنێتەوە دوای ئەوەی بە نوسراو ئاگاداریەك ئاراستە هەڵگرەکەی بکات، ئەگەر بە مەرجەکانی مۆڵەتی بەدواگەران پابەند نەبوو بێت.

ماددەی بیست وسیٚ:

نابیٚ مۆڵەت بدرێت بە ناوچەیەك کە لەژێر گریٚ بەستی نەوتی یان مۆڵەتی بەدواگەران دابیٚ، ئەگەر ئەو مۆڵەتە لەگەڵ مافەکانی کەسی رێپێدراو ناکوك بێت.

دۆزینەوە و پەرەپێدان

ماددەی بیست وچوار:

یەکەم: وەزیر بۆی هەیە لە دوای رەزامەندی ئەنجوومەنی هەرێمی گرێبەستێکی نەوت بۆ دۆزینەوەو پەرەپێدانی ناوچەیەکی دیاری کراو ئەنجام بدات لەگەڵ کەسێك یان چەند کەسێك بەمەرجێك ئەو کەسانە رێککەوتننامەی بەگەڕخستنی هاوبەش ئەنجام بدات ، وە لەلایەن وەزیرەوە پەسەند کرابێت بەپێی ماددەی سی یەم لەم یاسایە دا ، و دەکریٚ کەسێك یان کەسەکانی، کۆمپانیای تایبەتییەکان لە هەرێم دا یان لە ناوچەکانی دیکەی عێراقدا یان کۆمپانیای نەوتی بیانی بچێتە پاڵیانەوە.

دووەم: گرێبەستنی نەوت پشت بە گرێبەستنی بەشدار کردنی بەرهەمهێنانەوە ببەستیٚ یان گرێبەستی دیکە کە وەزیر وایدادەنیٚ داهاتی پتر بۆ گەلی هەرێم بەدەست دێنن و لە ماوەی گونجاودا بەپێی ئەوەی لە بەشی دەیەمی ئەم یاسایە دا هاتووە.

سێیەم: بۆ ئەوەی کەسەکە لێهاتوو بیٚ بۆ ئەنجامدانی گرێبەستی نەوت پێویستە:

١- توانای دارایی و زانیاری و توانایی و تەکنۆلۆژیایی هەبیٚ بۆ ئەوەی بتوانی پرۆسەکانی نەوت لە ناوچەی گرێبەستەکە ئەنجام بدات، شارەزایی باشی بەدەست هێنابێت لەمیانەی جێبەجیٚ کردنی پرۆسەکانی نەوتی هاوشێوە وە بەڵگەی پشت پیٚ بەستووی بۆ سەلماندنی ئەوەش پێشکەش بکات.

٢- پابەند بوون بە هاولاتیەتی و هاوبەرپرسیاریەتی باش و پابەندبوون بە (١٠) دە لە پرەنسیپیەکانی بەڵگەنامەی جیهانی نەتەوەیەکگرتووەکان لە ٢٠٠٠/٧/٢٦ دەرکراوە (The ten principles of the global compact launched by the United Nations on 26 JULY2000)

چوارەم:

ئەرشیفی رۆژنامەی وەقایعی کوردستان
www.mojkurdistan.com

١- گرێبەستنی نەوت مافێکی تایبەتی بۆ بەڵێندەر فەراهەم دەکات بۆ بەڕێوەبردنی پرۆسەکانی نەوت لە ناوچەی گرێ بەستەکە دا لەگەڵ سەرپێچی نەکردن لە ماددەی بیست وپێنجی ئەم یاسایە.

٢- گرێ بەستنی نەوت، نەوتی خاو و گازی سروشتی و نەوتە خاوەکانی دیکە دەگرێتەوە.

پێنجەم: پێویستە بەلێندەر :

١-لەمیانەی (٤٨)چل و هەشت کاتژمێردا لە حاڵەتی دۆزینەوەی نەوت لە ناوچەی گرێبەستەکەدا، ئاگاداریەکی نووسراو ئاراستەی وەزیر بکات.

٢- زانیاریەکانی تایبەت بە دۆزینەوەی نەوت بەو شێوازەی کەلە پیشەسازیەکانی نەوتدا پەیرەودەکرێت پێشکەشی وەزیری بکات.

شەشەم: گرێبەستی نەوت بەڵێندەر پابەند دەکات بە تەواوکردنی پرۆسەکانی نەوت بەپێی پرۆگرامەکانی کارو پلان و بودجەی پەسندکراو لەلایەن وەزیرەوە یان وەکو لە گرێبەستەکەدا هاتووە.

مۆڵەتی ڕێپێدان

ماددەی بیست و پێنج:

یەکەم: وەزیر بۆی هەیە لە دوای ڕەزامەندی ئەنجومەنی هەرێمی مۆڵەتی ڕێپێدان بە کەسێك یان کۆمەڵە کەسێك بدات کە تایبەتە بە ناوچەیەکی دیاریکراو لەپێناو :

١-دامەزراندن و دانان و بەکارخستنی دەزگاکان و مەکینەو کەرستەکان.

٢- جێبەجێ کارەکانی دیکە.

دووەم:

١- هەڵگری مۆڵەت بۆی هەیە کوتایی بە مۆڵەتەکەی بهێنێ بەمەرجێك بەنوسراو ئاگاداریەکی پێشکەش بە وەزارەت بکات تێیدا روونی بکاتەوە کە ئەو هەموو پابەندییەکانی جێبەجێ کردووە، وە بروانامەی لەسەر جێ بەجێ کردنی کاری وەرگرتبێت .

٢- ئەگەر هەڵگری مۆڵەت بە مەرجەکانی پابەند نەبێ، وەزیر بۆی هەیە دوای ئەوەی بە نوسراو ئاگادار کردنەوەیەکی ئاراستە دەکات مۆڵەتەکەی هەڵبووەشێنتەوە.

٣- وەزیر بە نوسراوئاگاداریەکی تایبەت بە پابەند بوون یان کوتایی هێنانی مۆڵەت ئاراستەی هەر کەسێکی ڕێپێدراو دەکات کە دەتوانێ پرۆسەکانی نەوت لە نێو ڕووبەری پێیدراو بە پێی مۆڵەتەکەی جێبەجێ بکات.

سێیەم: وەزیر ئاگاداریەك ئاراستەی هەڵگری مۆڵەتەکان یان ئەو کەسانەی ڕێپێدراوی دیکەن کەلە نێو ئەو ڕووبەرەی پێیان دراوە دەکات، دەربارەی هەماهەنگی پرۆسەکانی نەوتی تایبەت بەخۆیان.

چوارەم: گرێبەستی نەوت یان مۆڵەتی ڕێپێدان بۆ خەڵکانی دیکە، دابین کردنی پێداویستەکانیان لە ناوچەی گرێبەستە مسوگەر دەکات بەمەرج وتایبەتمەندی شیاودا.

ئەرشیفی ڕۆژنامەی وەقایعی کوردستان
www.mojkurdistan.com

بانگێشە و بەخشینەکان

ماددەی بیست و شەش:

یەکەم:

١- وەزارەت بەڕاگەیاندنێکی گشتییەوە بانگێشە دەکات بۆ پێشکەشکردنی داواکاریەکانی مۆڵەت.

٢- وەزیر شێوازی گفتوگۆی ڕاستەوخۆ بۆ پێدانی مۆڵەتەکان هەڵدەبژێرێ ئەگەر بەرژەوەندی گشتی ئەوە بخوازێ.

دووەم:

١- لە داوایەکەدا ناوچەی گرێبەستو، کارە پێشنیارکراوەکانو پێوانەکانی کە پشتی پێدەبەسترێت لە پێشکەشکردنی داواکارییەکان دیاریدەکرێت، هەروەها ڕەسمەکانی کە لەگەڵ داواییەکە دەدرێ دیاریدەکرێتو ڕێگاو ڕێکەوتی پێشکەشکردنی داوایەکە روون دەکرێتەوە.

٢- وەزارەت پابەندنییە بە پێدانی مۆڵەت بۆ ئەو کەسانەی کە داواکاریان پێشکەشکردووە، ئەگەر دەقی داواییەکە پێچەوانەی ئەوە نەبێ.

سێیەم: دەبێ داواکردنی مۆڵەت بەم مەرجانەی خوارەوە پابەند بێ:.

١- دابینکردنی ساغ و سەلامەتی و تەندروستی گشتیو روخسارکردنی بارودۆخێکی گونجاو بۆ ئەو کەسانەی لە پڕۆسەکانی نەوت کاردەکەن وەهەروەها بۆ هەموو ئەوانەی پەیوەندییان پێیەوە هەیە.

٢- پاراستنی ژینگەو خۆپاراستن لە پیسبوونو کەمکردنەوەو چارەسەرکردنیو خۆپاراستن لەهەر زیانێکی ژینگە کە لە ئەنجامی پڕۆسەکانی نەوتە وە دێتە ئاراوە.

٣- هاولاتیانی هەرێم وناوچەکانی دیکەی عێراق بەرزترین بۆ ڕاهێنان و دامەزراندن لە پڕۆسەکانی نەوتی دا.

٤- هاولاتیانی هەرێمو ناوچەکانی دیکەی عێراق بەرترین بۆ فەراهەمکردنی کالاو خزمەتگوزاریەکان.

چوارەم: وەزارەت هیچ مۆڵەتێکی تایبەتی بەناوچەیەك نادات، تەنیا دوای لەبەرچاوگرتنی هەموو داواکارییەکانی پێشکەشکراونو کە بەدەنگەوە هاتوون وبەداوایەکەوە پابەندبوون.

بەشی نۆیەم

(مافەکانو پابەندییەکانی کەسی ڕێپێدراو)

ماددەی بیست و حەوت:

یەکەم: نەوت بەپێی ئەمانەی خوارەوە بەرهەمدەهێنرێ:-

ئەرشیفی رۆژنامەی وەقایعی کوردستان
www.mojkurdistan.com

١- گرتنەبەری باشترین شێواز بۆ مسۆگەرکردنی بەرزترین ڕادەی بەرهەمهێنانی نەوت لەیەك پێکهاتەو یان بەیەکەوە لە چەند پێکهاتەیەك.

٢- پێویستە بەپێی باشترین شێوازەکانی لە پیشەسازیەکانی نەوتدا بێتو پەیڕەوکردنی پرەنسیپەکانی ئابووری پشت پێ بەستراو وەکو لە ماددەی سی وحەوتەمی ئەم یاسایەدا هاتووە.

٣- زێدەڕۆیی لەبەکارهێنانی نەوتو ووزە لە حەشارگەیەکەوە قەدەغە بکرێ.

دووەم: کەسانی ڕێپێدراو پابەندن بەهەڵسەنگاندنی بەردەوامی ستراتیژیەتی بەرهەمهێنانی نەوتو، پەیڕەوکردنی چارەسەرکردنی تەکنیکی هەنگاوەکانی پێویست لە پێناو هێنانەدی ئەو ئامانجانەی لەبڕگەی یەکەمی ئەم ماددەیەدا هاتووە.

ماددەی بیستو هەشت:

یەکەم: بوونی مۆڵەتەکانی نەوتی بەرکار لەناوچەکەی گرێبەست دا فەراهەمکردنی مۆڵەتی دیکە قەدەغەناکات بۆ دۆزینەو وگەڕان بەدوای سامانی سروشتی دیکەی جگە لە نەوت بەمەرجێك ئەو چالاکیانە کۆسپ نەخاتە بەردەم کاری دروستی پرۆسەکانی نەوتو بایەخپێدانی.

دووەم: ئەگەر مافو پابەندیەکانی هەڵگری مۆڵەتەکانی لەبڕگەی یەکەمی ئەم ماددەیەدا هاتووە ناکۆك بوو،ئەنجوومەنی هەرێمی بۆی هەیە لایەنی باشتر پێشبخات لە ژێر ڕۆشنایی مەرجی دیاریکراو بەپێی ڕێنماییەکانی لێیەوە دەردەچن دەستنیشان بکرێ بەبێ ئەوەی قەرەبۆکانی لایەنەکەی دیکەوە فەراموش بکات کە لە ئەنجامی ئەوەوە سەری هەلدەدات .

ماددەی بیستو نۆ:

یەکەم:

١- کەسی ڕێپێدراوی هەڵگری مۆڵەت مافی بەکارهێنانی ئەمانەی خوارەوەی نیە:-

أ- هەر موڵکێکی گشتی بەبێ ڕەزامەندی لایەنەکانی پەیوەندیدار.

ب- هەر موڵکێکی تایبەت بە حکومەتی هەرێم بەبێ ڕەزامەندی لایەنەکانی پەیوەندیدار.

ج- هەر موڵکێکی تایبەتی بەبێ قەرەبووکردنەوەیەکی باش بۆ خاوەنەکەی.

٢- مولکدار دەتوانێ مۆلکە جێگیرەکانی لەناوچەی مۆڵەت پێدراو بەکار بهێنێ بەمەرجێك تێکەلاوی لەگەل پرۆسەکانی نەوتی ڕوو نەدات.

٣- مۆڵەت چۆنیەتی بەکارهێنانی دامەزراوەکانی گشتی وسەرچاوە سروشتییەکان دیار دەکات، لەوانەش دار و چەولم وبەرد و ئاو.

٤ - مۆڵەت کەسی ڕێپێدراو لە پابەندیەکانی لەبەرامبەر پەیرەو ویاساکانی بەرکار لە هەرێمدا نابورێ، تەنیا دوای وەرگرتنی ڕەزامەندیەکانی لایەنەکانی پەیوەندیدار سەبارەت بەوەوە.

دووەم:

١- دەبێ کەسی ڕێپێدراو قەرەبووی دادپەروەرانەو هۆشمەندانە لەکاتی پرۆسەکانی نەوت دا بکاتەوە، ئەگەر:.

أ- هەلسوکەوتی خراپی لەگەڵ موڵکەکانی خەڵکی دیکە کردو بووە هۆی زیان پێگەیاندنی.

ئەرشیفی ڕۆژنامەی وەقایعی کوردستان
www.mojkurdistan.com

ب- دەستدرێژيكردنى بەئەنقەست بۆ سەرچاڵاكييە ڕێپێدراوەكان.

٢- ئەگەر بەهاى قازانجەكانى لە مۆڵەتەكەدا بەدەست هاتوون زيادى كرد، لەئەنجامى ئەنجامدانى دەستدرێژەى كە لە برگەى دووەمى (١)ى ئەم ماددەيەدا هاتووە، ئەو قەرەبۆيەى كە پێويستە لەلايەن كەسى ڕێپێدراوەوە بدرێ، نابێ لەبڕى زيانەكە كەمتر بێت.

سێيەم: قەرەبووى دادپەروەرانەو شياو بەپێى ئەم ماددەيە لەلايەن وەزارەتەوە دەخەملێندرێ، دواى بينينى هەموو نارەزاييەكانى لەلايەن هەموو لايەنەكانى پەيوەنديدارەوە پێشكەشكراون، كەسى ڕێپێدراو مافى ئەوەى هەيە داواى ناوبژيوان بكات بەپێى بەندەكانى ناوبژيوانى، هەروەها ئەو كەسەى زيانى پێدەگات مافى ئەوەى هەيە پەنا بۆدادگاى تايبەتمەند ببات لە هەرێم دا بۆ نارەزايى دەربرين لەسەر بريارەكانى قەرەبووكردن.

ماددەى سييەم:

لەدەقى مۆڵەتەكەدا هاتووە كە وەزير ڕەزامەندى پێدان لە ئەستۆبكرێت كە بدات يان لە وانەى خوارەوە ئاگادار بكرێتەوە:

يەكەم: ڕێككەوتننامەكانى بەكارخستنى هاوبەشى و هەناردنە دەرەوەو ڕێكەوتنەكانى ديكەى تايبەت بەپرۆسەكانى نەوت جگەلە هەر گۆڕانكاريەكى ئەم ڕێكەوتننامانە.

دووەم: هەر گۆڕانكاريەكى بۆ كونترول كردنى كەسى ڕێپێدراو .

سێيەم: هەر ڕێپێدانێك چ گواستنەوە يان گۆڕينەوە، ڕەوانەكردن، نوێكردنەوەو لەيەكدانو بارمتەو هەر ڕەفتارێكى ياسايى ديكەى تايبەت بە مۆڵەتەكە.

ماددەى سى‌ويەك:

ئەگەر لە مۆڵەتەكەدا لە كەسێك زياتر هەبوو جگە لەكەسى ڕێپێدراو پابەندىو بەپرسياريەتيەكانى هەموويان هاوبەرپرسياريەتيە و هاوشانە لەچوارچێوەى مۆڵەتەكەدا چ بەشێوەيەكى هاوبەش يان تاك بێت.

ماددەى سى‌ودوو:

يەكەم: هەرێم مافى ئەوەى هەيە خاوەنداريەتى هەموو بەياناتو زانياريەكان بكات، چ سەرەتايى و تێكەڵاو، چارەسەر لێكدانەوەيە يان شرۆڤەكردنى تايبەت بەنەوتو پرۆسەكانى نەوت لە هەرێم دا.

دووەم: لەگەڵ سەرپێچى نەكردن لە برگەى يەكەم لەم ماددەيەدا كەسانى ڕێپێدراوەكان دەتوانن رووپەرێك لە بەياناتو زانياريەكانى لە ميانەى مۆڵەتەكەدا بەدەست هاتووە، بەكارى بێنيت بە مەبەستى مۆڵەتەكە و بەشێك يان هەمووى وەكو لە مۆڵەتەكەدا هاتووە بەبێ ئەوەى مافى بەخاوەنبوونى ئەو بەياناتانەى هەبێت لە كاتى هەڵوەشانەوەى مۆڵەتەكەدا.

سێيەم: ڕەوانە كردنى بەياناتو زانياريەكانى بۆ دەرەوە كە لە ماوەى پرۆسەكانى نەوت بەدەستهاتوون، بەشێوەيەكى ئازاد لەلايەن كەسانى ڕێپێدراوەوە دواى ڕەزامەندى وەزير، بەمەرجێك لەكاتى داواكردندا دانەيەكى ئەسڵى لە هەموو بەياناتو زانياريە ئەليكترۆنيەكان بە وەزير بدرێ يان

ئەرشيفى ڕۆژنامەى وەقايعى كوردستان
www.mojkurdistan.com

حاڵەتی کاکلەیی یان بەردەلانیو شلەمەنی فیزیکییەکان یان بەبەشێکیان کە بەکاردەهێنرێو لە هەرێم دا بهێڵدرێتەوە.

ماددەی سیو سێی:

پشکێنەری گشتی لە وەزارەت چاودێری کردنی کەسی ڕێپێدراو دەگرێتە ئەستۆ، کەسی ڕێ پێدراویش دەبێ هەموو تۆمارەکانی لەلایەتی پێشکەشی بکات بۆ مەبەستی وردبینیکردن ئەگەر پێویستی کرد.

ماددەی سیوچوار:

یەکەم:

١. وەزیر بۆی هەیە مۆڵەتەکە هەڵوەشێنێتەوە بەپێی مەرجەکانی تێیدا هاتووە ئاگاداری ئەنجوومەنی هەرێمی بکاتەوە .

٢. هەڵوەشاندنەوەی مۆڵەت مافەکانو پابەندییەکانی لە مۆڵەتەکەدا هاتووە ناگۆڕێت کە تایبەتە بە قۆناغی دوای تەواوبوونی ماوەی مۆڵەتەکە.

دووەم: ئەگەر مۆڵەتە دیاریکراوەکە بەپێر کەسێکی ڕێپێدارو درابێت وبارودۆخێك یان سەر لێشێوێنیك دروست بوو، بۆی هەیە وەزارەت هانبدات بۆ هەڵوەشاندنەوەی مۆڵەتەکە، بۆ وەزیر هەیە مۆڵەتەکە هەڵوەشێنێتەوە یان مۆڵەتی ئەو کەسانەی هەڵەیان کردووە یان کارێکیان کردبێ بووبێتە هۆی دروست بوونی ئەو بارودۆخە هەڵوەشێنێتەوە بە مەرجی کەسە ڕێپێدراوەکانی دیکەش بەو مەسەلەیە ئاگاداربکرێتەوە.

سێیەم: کاتێ وەزیر بڕیاری هەڵوەشاندنەوەی مۆڵەتەکە دەدات بەپێی برگەی دووەم ئەم ماددەیە، هەرخۆی بەرژەوەندی ئەو کەسە ڕێپێدراوانەی کە مۆڵەتەکەیان هەڵوەشاوەتەوە دەگرێتە ئەستۆ کە بۆ هێنانە دی سوودە باڵاکانی گەلی کوردستان بەکاردێت.

ماددەی سیو پێنج:

یەکەم: دەبێ کەسی ڕێپێدراو زەمان وپشتگیریو بەرگری لە حکومەتی هەرێم بکات لە هەموو ئەو داوایانەی لەلایەنەکانی دیکەوە بەرزدەکرێتەوە کە بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆو ناڕاستەوخۆ لە ئەنجامی پرۆسەکانی نەوتیەوە پەیدادەبێ.

دووەم: کەسی ڕێپێدراو پێویستە ئینشورەنسی (Insurance) پێویستی هەبێ بۆ داپۆشینی ئەگەری بەرپرسیاریەتیەکان بەپێی برگەی یەکەم لەم ماددەیەداو بەپێی ئەو بڕە پارانەی کە وەزارەت ناوە ناوە جەختی لەسەر دەکات.

ماددەی سیوشەش:

ئەرشیفی ڕۆژنامەی وەقایعی کوردستان

یەکەم: کەسی ڕێپێدراو هەموو ئەو شتانەی لە پرۆسەکانی نەوت لە ناوچەی گرێبەستەکە لاببات و پاکیان بکاتەوە لەو حاڵەتانەی خوارەوە:

www.mojkurdistan.com

١- کاتێ کۆتایی هاتنی ماوەی مۆڵەتەکە یان هەلوەشاندنی.

٢- کاتێ پێویستی بەئەنجامدانی پرۆسەکانی نەوت نامێنێ.

دووەم: لەگەڵ سەرپێچی نەکردن بەهیچ بەرپرسیاریەتێکی سزایی پێویستە لەسەر ئەو کەسەی کە لە پرۆسەکانی نەوت بەبێ مۆڵەت بەشداریدەکات:-

١- هەرێم قەرەبوو بکاتەوەو بەنرخێکی یەکسان بەنرخی بازاڕی نەوت لەو بڕە دەرهێنراوەو بەرهەمهێنراوە یان هەناردراوە، لەگەڵ بژاردنی سوودەکانی دواکەوتن، بەمەرجێك نابێ لەڕێژەی یاسایی ئەو سوودانە ڕەت بێ کە وەزیر بڕیاری لەسەر دەدات.

٢- دەبێ غەرامەکانی هەموو دامەزراو مەکینەو ئامێرەکانی لە پرۆسەکانی نەوت بەکار هاتوون یان غەرامەی لابردنیان بدات یان تێچووی لابردنیان بدات.

٣- پاککردنەوەی ئەو پیسیەی لەئەنجامی پرۆسەکانی نەوت پەیدا بوون یان بژاردنی خەرجی ئەو پاککردنەوە بۆ هەرێم.

سێیەم: بەرپرسیاریەتیەکانی لە بڕگەی دووەم لەم ماددەیەدا هاتووە ئەو کەسانەی بەشداری دەکەن لە پرۆسەکانی نەوت بەشێوەیەکی تاك یان کۆمەڵ دەیانگرێتەوە.

بەشی دەیەم

(گرێبەستی بەشداریکردنی بەرهەمهێنان)

مەرجەکانی گرێبەست

ماددەی سی‌وحەوت:

یەکەم: مەرجی گرێبەستی بەشداریکردنی بەرهەمهێنان ئەمانەن:

١- ماوەی دۆزینەوەی (٥) پێنج ساڵە بۆ دووماوە دابەشدەبێت یەکەم (٣)سێ‌ساڵەو دووەم (٢)دووساڵە،ودەکرێ بۆ (٧) حەوت ساڵ درێژبکرێتەوە بەڕادەی کۆتایی.

٢- تەنازولکردن (Relinquishment) لە (٢٥٪) بیست‌وپێنج لە سەدا لەناوچەی گرێبەستی ئەسڵی دوای ماوەی دۆزینەوە و(٢٥٪) بیست‌وپێنج لەسەدای دیکە لەناوچەکانی دیکە دوای هەر ماوەیکی درێژکردنەوە. ئەگەر ڕێژەی سەدای لەو تەنازولکردنانە بەشێك بکریتەوە لەهەر ناوچەیەکی دۆزراوە (discovery area) ئەم ڕێژانە کەمدەکرێتەوە تاوەکو ئەو ناوچەیە نەگرێتەوە. دەکرێ لەکۆتایی هەر ساڵێکدا لە ماوەی گرێبەستەکە بە ئارەزووی خۆی تەنازولبکرێ.

٣ – پابەندبوون بەکارەکانی دۆزینەوە دەکرێ گفتوگۆی لەسەربکرێ، بەشێوەیەکی ئاسایی کڕین‌و لێکدانەوەی هەموو بەیاناتەکانی هەیە لە خۆ دەگرێ لەوانەش بەیاناتەکانی بوومەلەرزەی لەبەردەستدا هەیە و مەسحی بوومەلەرزەیی لەماوەی یەکەمی دۆزینەوە لەگەل هەڵکەندنی بیری

ئەرشیفی رۆژنامەی وەقایعی کوردستان
www.mojkurdistan.com

دۆزینـــەوە لـــەماوەی دووەمـــی دۆزینـــەوە و هەڵکەنـــدنی بـــیر لـــە هـــەر ســـاڵێك لـــە ســـاڵەکانی درێژکردنەوەدا.

٤- پاش بەکۆتاهاتنی ماوەی دۆزینەوە، ماوەی پەرەپێدان دەست پێ دەکات ماوەکەی (٢٠) بیست ســاڵەو ئەگــەر بەڵێنــدەر ماوەیــەکی دیکــەی ویــست بەهــەمان مەرجــەکان و پێوانــەکانی لــە گرێبەستەکەدا جێگرە، درێژدەکرێتەوە بۆ ماوەی (٥) پێنج ساڵی دیکەوە لەگەڵ بوونی توانا بۆ گفتوگۆکردن بۆ درێژکردنەوەی بۆ ماوەیەکی دیکەی تر.

٥- ڕێژەی موڵکانە (Royalty) لە (١٠٪) دە لە سەدا کەمتر نابێ،و بەپێی ماددەی چلویەکەمی ئەم یاسایە دەدرێت.

٦- خەرجیەکانی گەڕاوە لە بەرهەمهێناندا دادەشکێ، دوای داشکانی موڵکانە (ریع)و بەڕادەی زۆری ڕێژەی (٤٥٪) چلوپێنج لە سەدا بۆ نەوتی خاو تێپەڕ نابێت و ڕێژەیەك لە سەدا شەست(٦٠٪) لەگازی سروشتی تێپەڕناکات.

٧ـ- بەشداریکردن لەبەرهەمهێناندا، لەو بەرهەمەی کەماوەتەوە دەکرێت دوای داشکاندنی ڕێژەی موڵکانەو خەرجیەکانی گەڕاوە کە ڕێگای پێدراوە بەپێی ئەو هاوکێشەیەی داهاتە کۆبووەوەکان و خەرجیـەکۆبۆوەکانی نـەوت لەبەرچـاو دەگـرێ بـەجۆرێك دەبـێ قـازانجی گونجـاوی بەڵێنـدەر لەخۆی بگرێ.

٨- دانی کرێی ساڵانە بۆ بانی زەویەکان لەماوەی قۆناغەکانی دۆزینەوە و پە رەپێداندا.

٩- بەشــداریکردنی حکومــەتی هــەرێم بەشــێوەیەکی ڕاســتەوخۆ لــە دۆزینــەوەو پەرەپێــدان و بەرهەمهێنان بەپێی مەرجەکانی لە گرێبەستەکەدا هاتووە.

١٠- پابەندبوون بەدانی ئەو برە پارانەی لەسەری ڕێکەوتن بۆ حکومەتی هەرێم بۆ پاڵپشتی کردنی ژینگەی هەرێم بەکاربهێنێ بە قەتیسماوی .

١١- مەرجــەکانی مــسۆگەر کردنــی ســاغ و ســەلامەتی و تەندروســتی و خۆشــگوزەرانی و پاراســتنی ژینگە، ڕاهێنان و ئامادەکردنی کاڵاو خزمەتگوزاریەکان بەپێی پێوانەکانی نێودەوڵـەتی بـەجۆرێك دەبێ لەگەڵ مەرجەکانی لە ماددەی بیست و شەشەمی ئەم یاسایەدا هاتووە بگونجێت.

دووەم: ئەگـەر وەزیـر وایـدانا کـە گرێبەسـتی نـەوت مەترسـییە بازرگانیـەکان گەورەیـە یـان پێویـستی بەپـشتیوانی پـارەی زۆرە لەسـەرەتای وەبەرهێنانـدا، وەزیـر بـۆی هەیـە لـە دوای ڕەزامەنـدی ئەنجومەنی هەرێمی ڕێژەی موڵکانەی جێگیر لە بڕگەی یەکەمی (٧) لەم ماددەیەدا کەمبکاتەوە،و بـڕی خـەرجی گـەڕاوەو جێگیر لـە بڕگـەی یەکـەمی (٦) لـەم ماددەیـەدا بـەپێی مەترسییەکان زیـاد بکات.

سێیەم: ئەگەر وەزیر وایدانا کە گرێبەستی نەوت مەترسییە بازرگانیەکان کەمە، وەزیر بۆی هەیە لە دوای وەرگرتنی ڕەزامەندی ئەنجوومەنی هەرێمی ڕێژەی موڵکانە بۆ بەرزترین ئاست زیادبکات وەکو لە بڕگـەی یەکـەمی (٧)ی ئـەم ماددەیـەدا هـاتووە، و ڕێـژەی خـەرجیـەکانی گـەڕاوە بەکـەمترین ئاسـت کەمبکاتەوە وەکو لەبڕگەی یەکەمی (٦)ی ئەم ماددەیەدا هاتووە.

چوارەم: مەرجەکانی گرێبەست باشترین شێوازەکانی پیشەسازە نەوتیـەکان لـەخۆی دەگـرێ، بەکارهێنانی شێوازەکان دەگرێتـەوەو وەرگرتنـی ڕێکارەکـانی پـەیڕەوکراو لـە پیشەسازە نەوتیـەکانی جیهـانی

ئـــەرشیفی ڕۆژنامەی وەقایعی کـــوردستان
www.mojkurdistan.com

لەخۆ دەگرێ، لەلایەن بەکارهێنەرانی بەتوانا بەپێی مەرج و بارودۆخەکانی هاوشێوە بۆ پیادەکردنی تایبەتی بە پرۆسەکانی نەوت کە ئامانجی دابینکردنی:-

١- پاراستنی سامانە نەوتییەکان کە بەکارهێنانی هۆیەکانی پێویست بۆ زیادکردنی بەرهەم هێنانی هیدرۆکاربۆنات بەشێوەیەکی تەکنیکی و ئابووری باش لەخۆ دەگرێت لەگەڵ کۆنترۆڵکردنی لەیەك بەستراو لەنزمبوونی پەدەگیەکان و کەمکردنەوەی لێچوونی سەر رووی زەوی.

٢- سەلامەتی لەکارکردن کە پێویست بەبەکارهێنانی رێگاکان و وەرگرتنی رێکارەکانی سەلامەتی پیشەیی بەهێزدەکات و رووداوەکان کەمدەکاتەوە.

٣- پاراستنی ژینگە کە پێویست بەوە دەکات رێگاکان و ئەو هەلسوکەوتانە بەکاربهێنن کە کارلیکردن لە پرۆسەکانی نەوت لەسەر ژینگە کەمدەکاتەوە.

ماددەی سی و هەشت:

یەکەم: لەگرێبەستی نەوت دا مەرجەکانی پەیرەوکراو دیاریدەکرێت کە پەیوەستە بەگازی سروشتی بەیاوەر و گازی سروشتی بێ یاوەر، بەجۆرێك پەرەسەندنی گازی سروشتی لەهەرێم دا ئاساندەکات.

دووەم: ئەو مەرجانە هەندێ خاڵی تێدایە، زۆرترین سوودی لە برەکانی زیادە لەگازی سروشتی بەرهەمهێندراو مسۆگەر دەکات، وە چەند خاڵی دیکەش لە سووتانی گازی سروشتی کەمدەکاتەوەو بەپێی پێوانەکانی نێودەوڵەتی پەیرەوکراو لەو پیشەسازیەدا.

سێیەم: بەپێی گرێبەستی نەوت وەزیر رێگای هەڵسەنگاندنی گازی سروشتی دیاریدەکات بەپێی رێنماییەکانی تایبەتی بەجۆرێك دەبێ بەمەرجی بەپێی پێوانەکانی نێودەوڵەتی پەیرەوکراو لەو پیشەسازیەدا بێ،و ئاستێکی بەرزی داهاتەکان بۆ گەل لە هەرێم و عێراقدا مسۆگەردەکات.

ماددەی سی و نۆ:

وەزارەت بۆی هەیە گرێبەستی خزمەتگوزارییەکان وبەرێوەبردنی کێڵگەکان و دامەزراندن و دابین کردن و بنیاتنان و راوێژکاری و هەرگرێبەستێکی دیکەی بۆ بەرێوەبردنی سامانە نەوتییەکان لە هەرێم دا ئەنجام بدات بەشێوەیەکی کاریگەر، ئەو گرێبەستانە خاڵەکانی هاندان لەخۆی دەگرێ بۆ هاندانی بەڵێندەر بۆ ئەنجامدانی کارو تەواوکردنی بەماوەیەکی کەم و بەدیهێنانی ئەو ئامانجانەی کە بەهایەکی بەرزی هەیە.

سیستەمی باج

ماددەی چلەم:

یەکەم: بەڵێندەر و کەسی رێپێدراو وهەرکەسێك پەیوەندی بەپرۆسەکانی نەوت هەبێ پێویستە دانی باجی داسەپاو لەلایەن حکومەتی هەرێمەوە بخەنە ئەستویان لەوانەش:

ئەرشیفی رۆژنامەی وەقایعی کوردستان
www.mojkurdistan.com

١- باجى ڕووى زەوى.

٢- باجى دەرامەت.

٣- باجى دەرامەتى كۆمپانياكان.

٤- ڕەسمى گومرگ و هەرباجێكى ديكەى هاوشێوە.

٥- باجى قازانجەكانى لەناكاو يان باجى زێدە قازانجەكان.

٦- هەر باجێكى ديكە وەردگيرێت يان دەدرێت وەك ڕەسمەكان بەپێى گرێبەستى نەوت.

دووەم: دەكرێ بەياسا لە گرێبەستى نەوت دا لەباجدانى بەلێندەر خۆشبن.

سێيەم: باجە داسەپاوەكان لەلايەن حكومەتى هەرێم، تەنيا ئەو باجانەن كەبەسەر پرۆسەكانى نەوت پيادە دەكرێ.

مەرجەكانى ديكە

ماددەى چل ويەك:

يەكەم: هەژمار كردنى بڕە نەوتى تايبەتى بەموڵكانە بەپيادەكردنى ڕێژەى سەدى كە لە گرێبەستەكەدا ئاماژەى پێكراوە جێبەجى دەكرێت .

دووەم: وەزارەت بۆى هەيە لە دواى وەرگرتنى ڕەزامەندى ئەنجوومەنى هەرێمى موڵكانەى عەينى يان بەكاش وەرگرێ، پێويستە مانگانە يان وەرزى بەپێى مەرجەكانى گرێبەست بدرێ.

سێيەم: وەرگرتنى بڕە پارەكانى لە موڵكانە پەيدادەبێ بەپێى نرخەكانى بازاڕى جيهانى نەوت دەبێ، لەحاڵەتى نەفرۆشتنى بۆ لايەنێكى سێيەمى بێلايەنەوە.

ماددەى چل ودوو:

دەبى بەلێندەر فرۆشتن و گلدانەوەى هەر بڕە نەوتێكى خاو ئەنجام بدات كە وەزير پێيوايە ئەو بڕانە پێويستە بۆجێ بەجێ كردنى پێداويستييەكانى ناوخۆيى، وە نرخى فرۆشتنى نەوتى خاو بەپێى گرێبەستەى بەركار ديارى دەكرێت يان هاوشێوەى نرخى بازار ئەگەر گرێبەستەكە ئەوەى لە خۆ نەگرتبێت.

ماددەى چل و سێ :

نابێت وەزير نوێنەرايەتى هەرێم بكات لەپشت بەستن بە پاراستەى حكومەت لە گرێبەستە نەوتييەكان ئەوەى پەيوەستە بە ڕێكارە ياسايەكان و جێبەجێكردنى حوكمەكانى بڕيارلێدراو.

بەشى يازدەم

(هاوبەشيكردنى ناوخۆ)

ئـــــەرشيفى ڕۆژنامەى وەقايعى كـــــــوردستان
www.mojkurdistan.com

ماددەی چل‌وچوار:

یەکەم: کەسی ڕێپێدراو پابەند دەبێت بەپێشخستن بۆ:

١- کۆمپانیاکانی ناوخۆو بەتوانا لە هەرێمو ناوچەکانی دیکەی عێراق بەپێی ئەمانەی خوارەوە:

أ- کۆمپانیایەکی ڕاستەقینە بێت پەیوەندی نەبێت بە کەسێك کە خزمەتی گشتی لەئەستۆ بێت بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ.

ب- پێویستە توانا و لیهاتووی پێویستی هەبێت بۆ بەهێزکردنی پرۆسەکانی نەوت کە کەسی ڕێپێدراو جێبەجێی دەکات.

ج- ڕەزامەندی وەزیر بەدەست بێنێ بەپێی ڕێنماییەکانی لێیەوە دەرکراون.

٢- دامەزراندنی کەسەکانی هەرێمو ناوچەکانی دیکەی عێراق، کە پێویستە ئەو کەسانە ئامادەکرابن‌و توانا و شارەزایی پێویستیان هەبێ بۆ جێبەجێکردنی کارەکە.

٣- بۆ کڕینی بەرهەمەکانی ناوخۆو فەراهەمکردنی خزمەتگوزاریەکان لەهەرێمو ناوچەکانی دیکەی عێراق لە حاڵەتی رکابەریکردنی لەگەڵ هی دیکەدا لەرووی نرخ‌و چۆنایەتی توانایی فەراهەمکردنی.

دووەم: وەزیر کەسی ڕێپێدراو کە هاوبەشی هەیە لە کۆمپانیاکانی ناوخۆ پێش خەڵکی دیکە دەخات.

ماددەی چل‌و پێنج:

یەکەم: کەسی ڕێپێدراو پێویستە پرۆگرامەکامی ڕوون‌و ئاشکرا بۆ ڕاهێنانی کادیرەکانی ناوخۆ کە سەر بەخۆیانەوە ئامادەبکات کە دەتوانرێ لە هەرێمو ناوچەکانی دیکەی عێراق یان لەدەرەوە جێبەجێ بکرێ، لەوانەش بیعساتی خوێندنی باڵا لە خۆی بگرێ‌و پشتگیری داراییان لێ بکات.

دووەم: مۆڵەت ئەوە لەخۆ دەگرێ کە کەسی ڕێپێدراو پابەندبێت بەگەیاندنی زانیارییەکان بۆ هەرێم بەجۆرێك ئاسانکارییەکانی پێویست بۆکاری تەکنیکی لەهەرێم دا فەراهەم بکات لەوانەش لێکدانەوەی بەیانەکانی لەپرۆسەکانی نەوت دا بەدەست هاتوون.

ماددەی چل‌وشەش:

کەسی ڕێپێدراو نوسینگەیەکی لەهەرێم دادەمەزرێنیت .

بەشی دوانزەم

یەکگرتن(Unification)

یەکگرتنی حەشارگەکانی ناوهەرێم

ئـــــەرشیفی ڕۆژنامەی وەقایعی کـــــوردستان

ماددەی چل‌وحەوت:

www.mojkurdistan.com

یەکەم: وەزیر لە دوای وەرگرتنی ڕەزامەندی ئەنجوومەنی هەرێمی کاری یەکگرتنی حەشارگەك ئەگەر بە تەواوی لەهەرێم دا بێت لە ئەستۆ دەگرێ ، بەپێی پێوانەکانی نێودەوڵەتی پەیڕەوکراو لە پیشەسازییەکانی نەوتدا.

دووەم: حەشارگە یەکدەخرێت ئەگەر بەشێکیان لە ناوچەی گرێبەست دابێ و بەشێکی لە ناوچەی گرێبەستێکی دیکەدا بێ بەپێی ئەوانەی خوارەوە:

١- وەزیر ئاگادارییەکی نووسراو ئاڕاستەی بەڵێندەرەکان دەکات بۆ مۆرکردنی ڕێکەوتننامەی یەکگرتنی هاوبەش لەنێوانیاندا بۆ مسۆگەرکردنی بەرهەمهێنانی نەوت لە حەشارگەکەدا بەشێوەیەکی باش و کاریگەر.

٢- ئەگەر مۆرکردنی ڕێکەوتننامە هاوبەشەکە لەماوەیەکی کاتی شیاودا لەوەرگرتنی ئاگادارکردنەوە نووسراوەکەدا جێبەجێ نەکرێ هەروەکوو لەبڕگەی دووەم (١) سەرەوەدا هاتووە وەزیر بڕیاری یەکگرتنی حەشارگەکە دەدات.

٣- لەکاتی ڕەزامەندی نەنواندنی بەبەڵێندەرەکان بۆبڕیاری وەزیر بۆیان هەیە پەنا بۆناو بژیوان ببەن بەپێی خاڵەکانی لەماددەی پەنجای ئەم یاسایەدا هاتووە.

سێیەم: یەگگرتنەوەی حەشارگەکە ئەنجام دەدرێت ئەگەر بەشێکی لەناوچەی گرێبەست دابێت وە بەشێکی لە ناوچەیك بێت نەکەوێتە ناو هیچ گرێبەستێکی نەوتی دیکەوە بەپێی ئەوانەی خوارەوە:

١- وەزیر ئاگادارکردنەوەیەکی نووسراو ئاڕاستەی بەڵێندەر دەکات بۆ ئەنجامدانی ڕێککەوتننامەی یەکگرتنی هاوبەشدا لەگەڵیدا بۆ مسۆگەرکردنی بەرهەمهێنانی نەوت لەحەشارگەکەوە بەشێوەیەکی باش وکاریگەر.

٢- ئەگەر لەمیانەی کاتێکی شیاودا ڕێکەوتنیك ئەنجام نەدرا و دوای دەرکردنی ئاگادارکردنەوەی نووسراویش وەکو لە بڕگەی دووەم (١)ی سەرەوەدا هاتووە، وەزیر بڕیاری یەکگرتنی حەشارگەکە دەداو بەڵێندەریش بۆی هەیە لەکاتی ڕازینەبوونی بەبڕیاری وەزیر پەنا بۆ ناوبژیوان یان ڕێکارەکانی لەگرێبەستی نەوتیدا هاتووە، ببات.

چوارەم: لەڕێککەوتننامەی یەکگرتندا بڕی ئەو نەوتەی لەوناوچەیەی کە ڕێکەوتننامەکە دەیگرێتەوە دیاریدەکرێن و هەروەها سەرکاری بەرپرسی لەبەرهەمهێنانی نەوتدا لەناوچەی ڕێککەوتننامەکەدا دەستنیشان دەکرێ.

پێنجەم: وەزیر بڕیاری پەرەپێدان و بەرهەمهێنانی نەوت لە حەشارگەکەوە دەدات دوای بڕیاردانی ڕێکەوتنی یەکگرتن و ڕەزامەندی لەسەردانی.

شەشەم: ڕەزامەندی وەزیر پێشتر وەردەگرێ بەر لە هەر گۆڕانکارییەك لە ڕێکەوتننامەی یەکگرتندا بکرێت.

یەکگرتنی حەشارگەکان لەمیانەی سنووری هەرێم و ناو عێراقدا

ئەرشیفی ڕۆژنامەی وەقایعی کوردستان

ماددەی چل و هەشت:

www.mojkurdistan.com

یەکەم: وەزیر لە دوای وەرگرتنی رەزامەندی ئەنجوومەنی هەرێمی یەکگرتنی حەشارگەکان دەگرێتە ئەستۆ ئەگەر لە سنووری هەرێم پەڕیەوە بۆ ناوچەکانی دیکەی عێراق بەرێکەوتن لەگەڵ حکومەتی فیدراڵی دا، یان لەگەڵ لایەنەکانی پەیوەندیداری دیکەوە بەمەرجێك سوودی زۆر بۆ گەلی هەرێم بەتایبەتی وعێراق بەگشتی بەدەستدێنێ، بەبەکارهێنانی تەکنیکی پرەنسیپەکانی بازاڕی پێشکەوتوو تر وهاندانی وەبەرهێنان بەپێی ماددەی ١١٢ لە دەستووری فیدراڵی دا.

دووەم: رێککەوتننامە دەستنیشانی بەرێوەبردنی حەشارگەکە دەدات کە لەلایەن دەستەیەکی هاوبەش نوێنەری حکومەتی هەرێم و حکومەتی فیدراڵی یان لایەنی دیکەی پەیوەندیدار لەخۆی دەگرێ.

سێیەم: لەکاتی نەگەیشتن بەرێکەوتنی ئاماژەبۆکراو لەبرگەی سەرەوە وەزیر لەگەڵ نوێنەری حکومەتی فیدراڵی یان لایەنەکانی دیکەی پەیوەندیدار، بابەتەکە بۆ شارەزایان رەوانەدەکات کە لەلایەن هەموو لایەنەکانی پەیوەندیدارەوە هەڵدەبژێردرێ وە لەکاتی نەگەیشتن بەرێکەوتن بەپێی دەستووری فیدراڵی مامەلەی لەگەل دەکرێت.

یەکگرتنی حەشارگەکان لەمیانەی سنووری نێودەوڵەتیەوە

ماددەی چل و نۆ:

حکومەتی هەرێم بەهەماهەنگی لەگەل حکومەتی فیدراڵی بە پێی حوکمەکانی دەستووری فیدراڵی یەکگرتنەوەی حەشارگەکان دەگرێتە ئەستۆ ئەگەر لەسنووری هەرێم پەڕیەوە بۆ ناوچەیکی ناو سنووری یەکیك لە ولاَتە دراوسێیەکان بەرێککەوتن لەگەڵ دەوڵەتی دراوسێی پەیوەندیدارو دەبێ سوودی تەواو دادپەروەرانە بۆ هەردوو لاوە بەدەست بێندرێ بۆ پەرەپێدانی نەوت وپەسندکردنی لەلایەن پەرلمانی کوردستانەوە.

بەشی سێزدەم

(چارەسەرکردنی ناکۆکییەکان)

ماددەی پە نجا :

یەکەم:وەزیر بۆی هەیە کار بکات بۆچارەسەرکردنی ئەو ناکۆکیانەی کە دروست دەبن لە نێوان ئەو کەسانەی کە لە پرۆسەکانی نەوت کار دەکەن و بریاری لەسەر بدات ، جا چ ئەو ناکۆکییانەی کە :

١. لەنێوان کەسەکان خۆیان بن، ئەگەر رێککەوتننامەکانی لە نێوانیاندا ئەنجام درابوو، دەقی چۆنیەتی چارەسەرکردنی ناکۆکیەکانی تێدا نەهاتبێ.

٢. یان ئەوەی پەیوەستە بەلایەنەکانی دیکە کە بەشدار نین (جگەلە حکومەتی هەرێم).

ئەرشیفی رۆژنامەی وەقایعی کوردستان
www.mojkurdistan.com

دووەم:

١- ئەگەر کێشەی پەیوەندیدار بەلێکدانەوەو پیادەکردنی مەرجەکانی مۆڵەت یان هەردووکیان لەنێوان کەسی ڕێپێدارو وەزیر ڕوویدا، لایەنەکان هەوڵدەدەن کێشەکە لەڕێگەی گفتوگۆوە چارسەربکەن.

٢- ئەگەر کێشەکە بەهۆی گفتوگۆوە چارەسەر نەکرا بۆ هەردوولا هەیە کێشەکە ببنە بەردەمی ناوبژیوان.

٣- هەرناوبژیوانێك لەنێوان وەزیرو کەسی ڕێپێدراو بەپێی ڕێکەوتنی هەردوولاو بەپێی یەکێك لەو ڕێسایانەی خوارەوە:

أ- ڕێککەوتننامەی واشنتۆنی ساڵی ١٩٦٥یان ڕێنماییەکان یان ڕێساکانی سەنتەری نێودەوڵەتی بۆ چارەسەرکردنی کێشەکانی وەبەرهێنان { international center for the settlements of investment Disputes } (Icsid).لە نێوان دەوڵەتان و هاولاتیانی دەوڵەتانی دیکەوە.

ب- ڕێساکانی بەمەبەستی زێدە ئاسانکاریداهاتووە بۆ(Icsid) کە لە ١٩٧٨/٩/٢٧ پشتی پێ بەسترا لەلایەن ئەنجومەنی کارگێڕی (Icsid) لەنێوان دەوڵەتان و هاولاتیانی دەوڵەتانی دیکەوە، کاتێ لایەنی بیانی پێداویستیەکانی لەماددەی (٢٥)ی ڕێککەوتننامەی واشنتۆن نایێنێتەدی.

ج- پەیڕەوکردنی ڕێساکانی ناوبژیوانی نەتەوەیەکگرتووەکانی تایبەت بەیاسای بازرگانی جیهانی (UN CITRAD).

د- ڕێساکانی ناوبژیوانی پەیڕەوکراو لەدادگاکانی لەندەن بۆ ناوبژیوانی کردنی نێودەوڵەتی (LCIA).

هـ- پەیڕەوکردنی ڕێساکانی دیکەی دانپێدانراو (بەپێی ڕێکەوتنی لایەنەکانی ناکۆك لەسەر ڕێکارەکانی، لەوانەش ڕێگای دامەزراندنی ناوبژیوانان و ئەو ماوەیەی کە پێویستە بڕیاری لێ دەربکرێ.

٤- پابەندیەکانی وەزیر وکەسی ڕێپێدراو بەردەوام دەبێ بەپێی مۆڵەت کە تاوەکو هەرمەسەلەیەکی چارەسەرنەکراوو ڕەوانە کراوە بۆ ناوبژێکردن چارەسەردەکرێت.

بەشی چواردەهەم

(ڕاگەیاندن و بلاَوکراوەکان)

ماددەی پەنجاویەك:

یەکەم: وەزیر ڕاگەیاندن دەگرێتە ئەستۆ سەبارەت بە:

١- بانگێشەکانی داواکردنی مۆڵەتەکان.

٢- ئاگادارکردنەوەی پێدانی مۆڵەت و کوتایی پێهێنانی.

ئەرشیفی ڕۆژنامەی وەقایعی کوردستان

دووەم: پێویستە وەزیر بانگێشەکان بلاَوبکاتەوە لە ئامرازەکانی ڕاگەیاندن و بەپێی ڕێنماییەکانی لێیەوە دەرکراوەو لەمیانەی ئەنتەرنێت لە ماڵپەڕەی ئەلیکترۆنی سەربە وەزارەت.

www.markurdistan.com

ماددەی پەنجاو دوو:

یەکەم:

١- وەزیر بلاوکردنەوەی ئەمانەی خوارەوە دەگرێتە ئەستۆ:.

أ- مۆڵەتەکانی ئێستای هەڵوەشێنراوە و هەموارکراو بە تیروتەسەلی.

ب- زانیارییەکانی پەیوەستە بەرێککەوتنەکانی یەکگرتن.

٢- هەر تاکێك لەماوەیەکی شیاودا لە ڕۆژی پێشکەشکردنی داواکاریەکەی لەلایەن وەزیرەوە کورتەیەکی دەداتێ دەربارەی:

أ- مۆڵەتەکانی (هەموارەکانی ئێستا و هەڵوەشاوە)و ڕێککەوتننامەکانی یەکگرتن.

ب- پلانی پەرەسەندنی پەسندکراو.

ج- بریکاردانو مامەڵەکانی دیکە کە ڕەزامەندی لەسەر وەرگیراوە بەپێی مەرجەکانی بازرگانی ڕێپێدراو.

د- پرۆسەکانی نەوت.

دووەم: وەزیر روون کردنەوەی هۆیەکانی ئەمانەی خوارەوە لە ماوەی دە رۆژ دەگرێتە ئەستۆ لە رۆژی پێشکەش کردنی داواکارییەکان:

١- پێدانی مۆڵەت دوای بانگێشەکردن.

٢- پەسندکردنی پلانی پەرەپێدان بەپێی گرێبەستی نەوت.

٣- وەرگرتنی هەر بڕیارێك یان هەر ڕەزامەندی دانێك پێویستە بەپێی مۆڵەت دیاری بکرێت.

سێیەم: پێویستە کۆمپانیاکان ڕاپۆرتەکانیان دەربارەی پابەندییان پێشکەش بکەنو بەپێی ئەم یاسایە و مەرجەکانی مۆڵەتو بەو شێوەیە و بە تیرەتەسەلی داواکراوە لەمۆڵەت داو وە بەپێی ڕێنماییەکان، وەزیریش بلاوکردنەوەی دەگرێتە ئەستۆ.

چوارەم: وەزیر بلاوکردنەوەی ڕاپۆرتەکانی تایبەت بەکەسە ڕێپێدراوەکان دەگرێتە ئەستۆ سەبارەت بە دانی پارەکانی تایبەت بە پرۆسەکانی نەوتی بۆ حکومەتی هەرێم بەپێی یاسا.

پێنجەم: زانیاریەکانی بەدەستهاتوون بەپێی ئەم ماددەیە بۆ هەموو کەس ڕەوایە پاش دانی ڕەسمەکان کە بەپێی ڕێنماییەکان وەردەگیرێ.

بەشی پازدەم

(کاروبارەکانی ڕێکخستن)

ئـــــەرشیفی ڕۆژنامەی وەقایعی کـــــــوردستان

ماددەی پەنجاو سێ:

www.mojkurdistan.com

وەزیر دەرکردنی ڕێنماییەکان بەپێی ئەم یاسایە دەگرێتە ئەستوی سەبارەت بەم کاروبارانەی خوارەوە:.

یەکەم: دابەشکردنی ناوچەکان لە هەرێم دا.

دووەم: دۆزینەوە و بەرهەمهێنانی نەوت.

سێیەم: بەکارهێنان ونوڕینی بەیانات، زانیارییەکان، تۆمارگە و ڕاپۆرتەکان.

چوارەم: پێوان وفرۆشتن یان سەرفکردنی نەوت.

پێنجەم: تەندروستی ساغ و سەلامەتی پیشەیی.

شەشەم: خۆپاراستن‌و پاراستنی ژینگە.

حەوتەم: بەڕێوەبردنی سامانەکان.

هەشتەم: بیناکان و دامەزراوەکان وئامێرەکان.

نۆیەم: پرۆسەکانی پاککردنەوەو ئامرازی چارەسەرکردنی دیکەی گونجاو بۆ لابردنی کاریگەریەکان کە لە بڵاوبوونەوەی نەوت پەیدادەبێت.

دەیەم: وازلێنان و کوتایی پێهێنانی پرۆسەکان.

یازدەم: پرۆگرامەکانی کاروبودجە.

دوازدەم: وردبینی کردنی ژمێریاری‌و تۆمارەکانی کەسی ڕێپێدراو.

سێزدەم: ئامادەکردنی ڕاپۆرتەکان لەلایەن کەسانی ڕێپێدراوە وە دەربارەی ڕادەی پەیڕەوکردنی پابەندەکانیان کەلە یاساو مۆڵەتەکان دا هاتوون کە ئەمانە لە خودەگرێت:

١- ڕاهێنان ودامەزراندنی هاوڵاتیانی هەرێم‌و هاوڵاتیانی دیکەی عێراق.

٢- کڕینی کاڵاو دابین کردنی خزمەتگوزاریەکان لە هەرێم وناوچەکانی دیکەی عێراق.

٣- تەندروستی‌و سەلامەتی پیشەیی.

٤- خۆپاراستن و پاراستنی ژینگە.

ماددەی پەنجاو چوار:

یەکەم: گشت گرێبەستە تایبەتییەکان بە بەشداریکردنی بەرهەمهێنان ئەوانەی حکومەتی هەرێم پێش جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە مۆری کردوە دەکەوێتە ژێر چاو پێخشاندنەوەی ئەنجوومەنی هەرێمی تا لەگەل حوکمەکانی ئەم یاسایە بگونجێت، لەگەل ڕەچاوکردنی ئەو بارودوخە مەوزعیانەی کە تیایدا ئەو گرێبەستانە مۆر کراون، بڕیارەکانیش کوتایین وشایەنی بڵاوکردنەوەیە.

دووەم: گشت مۆڵەت و یاداشتەکانی لێک گەیشتن پەیوەست بە نەوت وگاز کە لەلایەن حکومەتی هەرێمەوە مۆرکراون پێش جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە، بە هەلوەشاوە دادەنرێت، ئەگەر ئەنجوومەنی هەرێمی ڕەزامەندی لەسەر نەدات.

ئـــــەرشیفی ڕۆژنامەی وەقایعی کـــــــوردستان

بەشی شازدەم

www.mojkurdistan.com

(حوکمەکانی سەرپێچی کردنی پابەندییەکان)

ماددەی پەنجاوپێنج:

یەکەم: کار پێسپێردراوی گشتی یان منداڵەکانی یان خێزانەکانیوە هەر کەسێك لەبەرژەوەندی ئەو کاربکات قەدەغەیە ئەم شتانەی خوارەوە بەدەست بێنێ:

١- هەر سوودێك و تایبەتیەك، چ ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ لە مۆڵەتە کەدا.

٢- هەربەشێك لە کۆمپانیا (یان لقەکانی) کە خاوەن مۆڵەتە چ ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ تەنیا ئەگەر کۆمپانیا بەشەفافیەت بەتایبەتی کرابێ.

دووەم: وەزیر ڕێنماییەکانی تایبەتی دەردەکات کە هەر فەرمانبەرێکی گشتی لە وەزارەت دا پێویستە بەیاناتێك پێشکەش بکات ومۆڵکەکانی بەدیار بخاتو ئەو بەیاناتانە سەبارەت بەو کەسانەی کە پلەی فەرمانبەریەتیەکەیان تایبەتە ڕادەگەێنرێ.

ماددەی پەنجاوشەش :

یەکەم :دەرهەق بەکەسی ڕێپێدراو ڕێکارەکانی ئاماژەی بۆ کراوە لەبڕگەی دووەم لەم مادەیەدا وەردەگیرێ ئەگەر:

١- سەرپێچی کرد لە یاساکانی هەرێم پەیوەست بە نەمانی گەندەڵی.

٢- کۆسپی خستەبەردەم کارەکانی پشکێنەری گشتی بەشێویەکی ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆو بەهەرهۆکارێك بێت.

٣-هەلسان بە یان بەشداریکردن لە پێشکەشکردنی داواکاری یان هەر ڕاپۆرتێکی فەرمی یان بەڵێنی نوسراو پێشکەشکرد بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە، زانیاری درۆ یان دەسخەڵەتداتن لەخۆی گرتبێ بەشێوەیەکی ئەنقەست بێ یان بێ ئەنقەست بێ.

٤- بەدەستی هێنا یان کڕینو فرۆشتن یان وەرگرتن یان مامەڵەی بەزانیاریو بەیانەکان کرد کە مۆڵکی هەرێمە وهەروەکو لەماددەی سیودووەمی ئەم یاسایەدا هاتووە کە لە چوارچێوەی مۆڵەت نەبێت یان بەڕێپێدانی وەزیر نەبێ.

دووەم: ئەگەر سەلمێنرا بۆ وەزیر کە کەسی ڕێپێدراو یەکێك لەو کارانەی کە لە بڕگەی یەکەمی ئەم ماددەیەدا هاتووە ئەنجامی داوە ئەم ڕێکارانەی خوارەوە دەرهەقی وەردەگیرێ سەرەرای هەلسوکەوتەکانی جەزایی:

١- مۆڵەتەکەی چ هەمووی یان بەشێکی هەڵدەوەشێتەوە.

٢- بێ بەری دەبێ لە بەشدار کردن لەکەمکردنەوەو مەزادکردنی پەیوەست بە پرۆسەکانی نەوت و بەتایبەتی ئەوەی پەیوەندیدارە بە مۆڵەتەکانو دابین کردنی کاڵاو خزمەتگوزاریەکان.

٣- بێ بەری دەکرێ لە کارەکانی بیناکردن لەو حاڵەتانەی کە دەبێتە هۆی زیان گەیاندن بە بەرژەوەندی گشتییەوە.

ئەرشیفی ڕۆژنامەی وەقایعی کوردستان
www.mojkurdistan.com

٤- بێ بەری دەکرێ لە ئەنجامدانی چالاکیەکانی پەیوەست بەپرۆسەکانی نەوت بۆ ماوەی کە لە دوو ساڵ کەمتر نەبێت.
٥- بلاوکردنەوەی درێژەی تایبەت بەو کارانە.

بەشی حەڤدەم

(حوکمەکانی گواستراوە و دوایی)

ماددەی پە نجا وحەوت:

بەکارهێنانی ڕێژەیەك لە داهاتە نەوتییەکان بۆ پاراستنی مافەکانی نەوەکانی داهاتوو و داراکردنی پرۆژە ستراتیژیەکان و پشتگیری کردنی ژینگە وخێزانی شەهیدان و پشتگیری پێداویستییەکانی پێویست بۆ هاولاتیانی کوردستان بە جۆرێك دادپەروەری لە نێوان پێکهاتەکانی نەتەوەیی وئاینی بێنێتەدی ئەوەش بە یاسا ڕێك بخری.

ماددەی پە نجا و هەشت:

حکومەتی هەرێم بنیاتنانەوەی ئەو ناوچانەی کە پرۆسەکانی نەوتی تێدا ئەنجام دەدرێت لەبەر چاو دەگرێت و پشتگیری ئەنجومەنەکانی ناوخۆیی وشارەوانی ئەم ناوچانە دەکات و خاوەن زەوییەکان قەربوو دەکات بەپێی یاسا بە جۆرێك دادپەروەری بێنێتەدی.

ماددەی پە نجا ونۆ:

یەکەم: کار بە هیچ دەقێکی یاسایی یان بریاریك ناکرێ گەر لەگەل حوکمەکانی ئەم یاسایە کۆك نەبێت.
دووەم: حوکمەکانی یاسای وەبەرهێنانی هەرێمی کوردستانی ژمارە (٤)ی ساڵی ٢٠٠٦ بەسەر پرۆسەکانی نەوت دا جێبەجێ ناکرێت.

ماددەی شەست:

وەزیر بۆی هەیە ڕێنمایی پێویست بۆجێبەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەربچوێنی.

ماددەی شەست و یەك :

ئەم یاسایە لە ڕۆژی دەرچوونییەوە جێبەجێ دەکرێ وە لە ڕۆژنامەی فەرمی (وەقائعی کوردستان) بلاودەکرێتەوە.

ئەرشیفی ڕۆژنامەی وەقایعی کوردستان
www.mojkurdistan.com

مەسعود بارزانی
سەرۆکی هەرێمی کوردستان-عێراق

هەولێر
١٨/ خەرمانان/٢٧٠٧ كوردی
٩ / ئاب /٢٠٠٧ زاینی
٢٦/رەجەب/ ١٤٢٨كۆچی

هۆیەکانی دەرکردنی

لەپێناو پەرەسەندنی سامانی نەوت لەهەرێمی کوردستان بەجۆرێك بەرزترین سوود بۆ گەلی کوردستان و گەلی عێراق بەگشتی بێنێتەدی، بەهۆی بەکارهێنانی تەکنیکی پرەنسیپەکانی بازاری پێشکەوتووتر، وهاندانی وەبەرهێنان لەگەڵ حوکمەکانی ماددەی ١١١، ١١٢، ١١٥ لە دەستووری فیدراڵیدا بگونجێت، بۆئەوەی بەرزترین ئاستی شەفافیەتو بەرپرسیاریەتیو دادپەروەری لەکەرتی نەوتدا بەهێزو مسۆگەر بکات، ولە پێناو مسۆگەرکردنی بەشەکانی دادپەروەرانە بۆ گەلی کوردستانو بۆ پشتگیری کردنی نەوەکانی داهاتوو وئەوانەی لە ژێر سێبەری سیاسەتەکانی داپڵۆسێنەری ڕژێمی بەسەرچووی عێراق ئازاریان چێشت ولە پێناو پاراستنی ژینگە لە هەرێمی کوردستانو بەهێزکردنی هاوکاری لەگەڵ حکومەتی فیدراڵی، دەربارەی بەڕێوەبردنی نەوتو گاز کە دابەشکردنی دادپەروەرانە بۆ داهاتەکانی نەوت مسۆگەر دەکات وەکو لەدەستووری فیدراڵیدا هاتووە، لەبەرهەموو ئەو هۆیانە ئەم یاسایە دانرا.

ئەرشیفی ڕۆژنامەی وەقایعی کوردستان
www.mojkurdistan.com

بسم الله الرحمن الرحيم

إقليم كوردستان – العراق
رئاسة إلاقليم
الرئيس

باسم الشعب
قرار
رقم (٢٨) لسنة ٢٠٠٧

قانون النفط والغاز لاقليم كوردستان ـ العراق

وفقا للصلاحيات الممنوحة لنا في الفقرة الأولى من المادة العاشرة لقانون رئاسة إقليم كوردستان – العراق رقم (١) لسنة ٢٠٠٥ المعدل و بناءاً على ما شرعه المجلس الوطني لكوردستان – العراق في جلسته الاستثنائية المرقمة (٨) في ٦ / ٨ / ٢٠٠٧ قررنا إصدار:

قانون رقم(٢٢)لسنة ٢٠٠٧
قانون النفط والغاز لاقليم كوردستان ـ العراق

الفصل الأول

التعاريف

المادة الأولى:

يقصد بالمصطلحات الآتية المعاني المبينة ازاءها لاغراض هذا القانون:

ئەرشیفی رۆژنامەی وەقایعی کوردستان

أولاً: **الحكومة الاتحادية** : حكومة جمهورية العراق الاتحادية.

ثانياً: **الدستور الاتحادي** : دستور جمهورية العراق الاتحادية.

www.mojkurdistan.com